

TITO IN CASTRO OBISKALA KOPER

Fidel Castro, revolucionar in prvi sekretar KP Kube ter predsednik revolucionarne vlade, je prišel prvič tudi v Jugoslavijo. Tako sta se s tovarišem Titom srečala na tleh ene od obeh prijateljskih dežel, saj sta se do danes videla le dvakrat, v New Yorku in Alžiru. Pristanek na Brionih, kjer so se že takoj popoldne začeli v prijateljskem vzdušju politični pogovori, je bil tudi iztočnica za obisk slovenske obale. V nedeljo, 7. marca, sta oba državnik s spremstvom prispela v luko Koper, kjer so ju pozdravili številni slovenski in jugoslovanski politiki. Fidel Castro se je ob tej priložnosti srečal tudi s primorskim in španskim borcem Toneom Ukmarjem in pokazal izredno

poznavanje jugoslovanskega narodnoosvobodilnega boja, prav tako pa se je z velikim zanimanjem pogovarjal tudi o krajevni samoupravi in današnji graditvi socializma. Vzdušje je bilo izredno pristržno, kulturni program in originalna darila pa so ga še obogatila.

Prijateljski in delovni obisk je bil priložnost za poglobljene in odkrite razgovore, na katerih sta oba državnik ugotovila, da se stiki med partijama in državama uspešno razvijajo na način vzajemnega spoštovanja, prijateljstva in sodelovanja in na obojestranskem upoštevanju posebnosti poti pri zgraditvi socializma in mednarodnega položaja obeh držav. Državnika sta se tudi strinjala, da bo

obisk predsednika Tita v Latinski Ameriki in konferenca šefov držav in vlad neuvršenih v Colombu velik prispevek h krepitvi svetovnega miru in za razvoj enakopravnega mednarodnega sodelovanja, za nove gospodarske odnose, za pospešitev družbenega in gospodarskega razvoja in za uresničitev enakopravnih političnih in ekonomskih stikov. Pred odhodom iz Jugoslavije je visoki gost s Kube izrazil željo, da bi še močneje utrjevali odnose med obema državama in se skupaj bojevali za osvoboditev narodov, za mir in napredek človeštva. Tovariša Tita je pri tem omenil kot enega najzaslužnejših mož našega časa.

foto: Edi Šelhaus

TV 15

LETO XIV. — Št. 10 11. 3. 1976

Še korak naprej

Obdobje skoraj treh let je bilo v celoti vzeto obdobje uspešnega dela naših organizacij pa tudi republiškega odbora — na vseh področjih naše aktivnosti. Zlasti je treba poudariti, da se je zveza združenj borcev v tem obdobju še bolj okrepila kot družbenopolitična organizacija, ki deluje v vsej širini družbenopolitičnega življenja naše samoupravne, socialistične družbe ter je že dosegla sicer začetne, vendar spodbudne uspehe glede na dokumente zveze komunistov ter novo ustavo. Njena vloga kot družbenopolitične organizacije je jasneje zarisana tako, da je to trajno vodilo za delo v sedanjem in prihodnjem obdobju. Zveza združenj borcev je sicer ves čas delovala predvsem kot organizirana politična sila, kot organizacija udeležencev revolucije, katere prva in temeljna naloga je nadaljevanje te revolucije. Organizirano prizadevanje za to, da se v naši samoupravni socialistični družbi pravilno vrednotijo in razvijajo vse pozitivne pridobitve NOB, je bilo vseskozi prisotno. To je boj za vodilno vlogo delavskega razreda, za osvoboditev delovnega človeka vsakršnih ostankov meznega odnosa in za tak njegov položaj v družbi, ki bo omogočil, da delavski razred in vsi delovni ljudje dejansko odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela tako v okviru posameznih delovnih skupnosti, kakor tudi v celotni družbi...

Program dela, naloge, ki jih imamo v skupni fronti SZDL, pri nas pa še posebej sklepi 5. seje ZKS in zlasti besede tovariša Tita v VJESNIKU, nas obvezujejo na intenzivno družbenopolitično akcijo, ki je sama po sebi umevna. Povedati je treba, da je širina domovine, v vseh organizacijah ZZZB reagiranje zlasti na tisto, kar reče tovariš Tita, takojšnje, ker nam je njegov pogled in njegovo napotilo dragocena vzpodbuda in moč za vsakodnevno politično akcijo.

Temeljito pa bo treba razmisliti tudi o tem, ali je naša organiziranost taka, da nam to intenzivno družbenopolitično aktivnost olajšuje in nam omogoča uspešno vključitev v celoten sistem delegatskih razmerij in seveda tudi ekonomsko in politično enotno fronto SZDL; ali bi bilo treba tudi v lastni organiziranosti narediti korak naprej...

Iz govora Janka Rudolfa, ki ga je imel na 8. seji RO ZZZB NOV Slovenije.

V DANAŠNJI ŠTEVILKI:

- Stran 4: Dr. Aleksander Gala-Peter
ČEZ ŽELEZNIŠKO PROGO PRI RIBNICI
- Stran 5: Silvo Teršek
MATERE NE BOMO ZATAJILI
- Stran 6: Maks Zadnik
**PRIČEVANJE ZGODOVINARJEV
(ITALIJANSKI ESESOVCI)**

- Stran 7: Neva Mužič
HITRO SLIKE ZA RIŽARNO
- Stran 8 in 9:
**PROTITANKOVSKO OROŽJE
IZ DOMAČIH LOGOV**
- Stran 14: Milena Štrajnar
VEČ KOT ŠOPEK ZA OSMI MAREC

UTRINKI IN ODMEVI

Odmev na »In kako naprej«

V vašem časniku z dne 15. januarja smo z navdušenjem pozdravili članek Milene Strajnarjeve »In kako naprej?«, saj so se naši pionirji in mladinci, skupaj z mentorico, te lepe in odgovorne naloge lotili z največjim navdušenjem.

Ob branju imenovanega članka od »Povedati je treba še...« pa smo bili prizadeti!

Gre namreč za to, da so med organizatorji tega tekmovanja poleg tovarišice Paničeve enakovredno in izredno zagnano delovale še tri mentorice, učiteljice zgodovine iz šol: Polhov Gradec, Vič in Bičevje. Priča sem bila njihovem delu, sestajale so se večkrat pozno v

noč, tudi na naši šoli. Ob enostranskem prikazovanju, da je uspeh tega tekmovanja v glavnem zasluga ene šole, enega mentorja, jemljemo voljo in zagnanost za delo mentorjem, ki pravilno pojmujejo, kako prav zgodovina naše borbene preteklosti lahko oblikuje pozitivne like mladih ljudi današnjega in jutrišnjega dne.

Menim, da je treba enostransko prikazovanje v članku »In kako naprej« dopolniti, le tako bodo podobni zapisi dajali mladini in učiteljem voljo za nadaljnje delo v tej smeri, kar je nedvomno vaša in naša skupna želja.

SLAVICA KUMAR,
ravnateljica OŠ
Ljubljana-Vič

POJASNILO UREDNIŠTVA: za storjeno napako, ki je posledica naglice in pomanjkanje časa za preverjanje zapisanih besed, nam je iskreno žal! Zeleli bi le opozoriti, da pri tem niti najmanjši del krivde ne nosi tovarišica Paničeva, s katero smo se pogovarjali le nekaj trenutkov po telefonu in predvsem o tem »in kako naprej!« Se enkrat: iskreno se vam opravičujemo, predvsem pa mentoricam, učiteljicam zgodovine iz osnovnih šol v Polhovem Gradcu, Viču in Bičevju!

Pomagali so jim

Ko je 18. decembra pogorela domačija Ivana Urbančija iz Spodnjega Razbora, smo se vsi spraševali, kaj bo z njim.

Domačim je ostalo le tisto, kar so imeli v trenutkih požara na sebi. Požar se je zaradi lesene strehe tako hitro širil, da ni bilo misliti na reševanje stvari v hiši.

Dobri sosedje pa so Urbančijevim hitro in izdatno pomagali. Pri Cavku, kjer je bila med vojno partizanska javka, so spraznili sobo in naselili vanjo devet članov prizadete družine. Tudi družbene organizacije so priskočile na pomoč.

Vsi smo se ob tej nesreči zavedali, da ne smemo kloniti, ampak pomagati kolikor moremo. Razborčani se še dobro spominjamo, kako sta mama in oče Urbančelj vedno poskrbela za naše borbe med vojno. To je še prav dobro občutil Feliks Mohorič, ki sta mu rešila življenje. Ko bi vedel za njuno nesrečo, bi jima gotovo stal ob strani in pomagal.

Vsem, ki so kakorkoli tej družini pomagali, se organizacija RK Razbor in prizadeta družina iskreno zahvaljuje.

STEFKA MELANSEK,
Razbor 4

Vsiljevanje samomora

Avstrijske stranke in vlada so se sporazumele, da bodo vsilile koroškim Slovincem štetje posebne vrste. Pomena tega ukrepa se zavedajo prizadeti pripadniki manjšine, nad katero bi neusmiljeno zavladala politika polne germanizacije. Vendar je tudi v Avstriji slišati vse več glasov, ki se ne strinjajo s frazerstvom vladajočih kaste.

Ugledni strokovnjak za manjšinska vprašanja prof. dr. Theodor Veiter je objavil v tedniku »Die Furche« (Štev. 9 z dne 28. 2. 1976) članek z naslovom »Ljudsko štetje je smrt ljudstva« (Volkszählung ist Volkstod). Izgleda, pravi Veiter, da je s sporazumom treh strank o ljudskem štetju posebne vrste in o 25-odstotni klavzuli vsaj na Koroškem »zagotovljena zmaga etnične večine nad etnično manjšino«, čeprav sta osrednji slovenski organizaciji še neposredno pred tozadevnim sklepom ponovno svarili pred takšnim štetjem posebne vrste ter ga — ker v bistvu pomeni uradno ugotavljanje manjšine — kot doslej odločno odklonili.

Morda bi se dalo takšno štetje le zagovarjati, če bi se zakonodajalec in večinski narod odločila, da bosta po izvedbi štetja velikušna do manjšine, meni Veiter, ki pa potem približa: »Toda sklep političnih strank o 25-odstotni klavzuli kaže, da se z ljudskim (jezikovnim štetjem) posebne vrste slovenski narodnostni skupnosti pripravljajo smrt, pa čeprav pobudniki tega ukrepa tega ne nameravajo.« Pri tem Veiter razlaga, da »smrt ljudstva« seveda ne pomeni rododomora (genocid) v smislu avstrijskega in mednarodnega kazenskega prava, temveč

da gre za »kulturni rododomor« (Cultural genocide) v smislu resolucije oziroma konvencije OZN.

Da je nameravano štetje usmerjeno zoper jezik manjšine in da pomeni uničenje etničnega bistva ljudstva ali »etnocide«, utemeljuje Veiter s tem, da bi ob tako visokem odstotku (25 %) po izvedbi štetja le 3 do največ 7 občin na jezikovno mešanem ozemlju imele še tolikšen odstotek manjšinskega prebivalstva, da bi prišle v poštev za določila člena 7. Od upravnih ter sodnih okrajev pa niti eden ne bi bil več dvojezičen, tako da bi morali že sedanji skopi zakon o sodnem jeziku ukiniti namesto razširiti. »Res, da bi v nasprotju s sedanjim sicer ne pravnim, vendar dejanskim stanjem imele nekaj občin in določeno število naselij dvojezične krajevne napise,« meni Veiter, »vendar bi to imele le simboličen pomen, kajti konec koncev bi bilo to zelo majhno ozemlje, ki v nobenem primeru ne bi bilo niti jezikovno mešano strnjeno področje.«

»Tako bi se narodno umiranje slovenske narodnostne skupnosti izredno pospešilo,« poudarja Veiter, »in na tem tudi zakon o pospeševanju manjšin ne more nič spremeniti, kajti pospeševati se da le take narodnostne skupine, ki dejansko kot tudi pravno obstajajo. Če pa je narodnostna skupnost zaradi ljudskega štetja, ker so s takim štetjem posebne vrste povezane njene določene pravice, izumrla, ji tudi nobeno finančno pospeševanje ne more več koristiti.«

Po vsem tem prihaja Veiter do zaključka, »da za Koroško načrtovana ureditev pomeni konec obstoja narodnostne skupnosti — v kolikor se le-ta ne bo z vsemi razpoložljivimi zakonitimi sredstvi postavila v bran.«

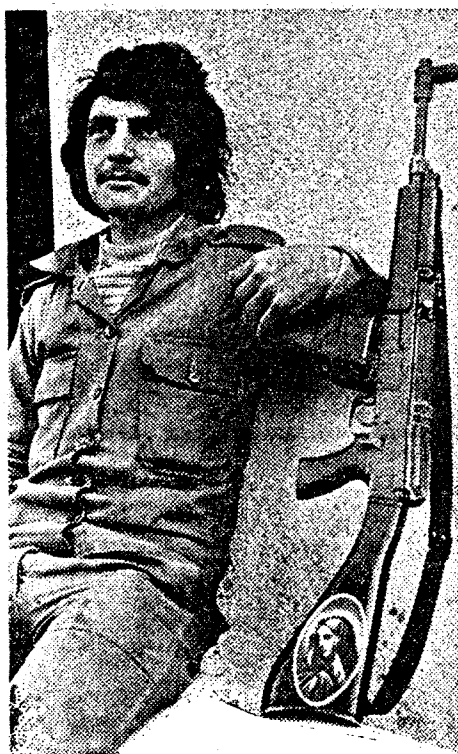
SLOVENSKI VESTNIK,
Celovec, 5. marca 1976

ZUNAJ NASIH MEJA

Bratomorni boj

Na Zahodu pravijo, da kljub spopadu med katoličani in muslimani v Libanonu ni treba govoriti o verski vojni. V »naftnih« deželah ob Arabskem zalivu sicer niso molili za poraz palestinskih borcev, kljub temu pa si niso preveč želeli njihove zmage. Dobri del arabskih držav je namreč zagovornik konzervativne politike in sovraži socializem, zaradi česar so bolj naklonjeni libanonskim falangistom in Kissingerju. Kljub muslimanskemu okolju maronitsko-krščanski falangisti zanje niso sovražniki. Bolj so jim na poti Palestinci. V najbolj nerodnem položaju se je znašla tudi Sirija, ki že iz strateških razlogov ni mogla prepuštili usodi svojih naravnih zaveznikov v boju z Izraelom, tj. Palestince in libanonske levitarje. Toda hkrati se je bala, da se ne bi zamerila Jordaniji, Saudski Arabiji in Iranu. Zato je baje morala zatisniti oči, ko so maronitski falangisti prevažali orožje iz Jordanije čez njeno ozemlje. O tem govori Palestinci. Sirija, Palestinska osvobodilna organizacija in libanonske napredne sile so prepričane, da bi povzročile izraelsko in ameriško intervencijo, če bi do konca strle Džemajelove fašiste. Sedanje premirje je zelo nestabilno; preveč je bilo mrtvih in preveč je še sovraštva ter tujih interesov. Oba tabora sta zraven tega ohranila orožje.

P. V.

Slika z bejrutske ulice: desničarski maronit z orožjem. Na puškinem kopitu ima nalepljeno sliko božje matere. To nas zelo spominja na tisto, kar je bilo med vojno večkrat videti tudi pri nas.

Najširše priprave na Cankarjevo proslavo

Mitja Ribičič. V okviru tega odbora pa deluje še vrsta delovnih skupin, ki usklajujejo in koordinirajo svoje delo najprej na posameznih, potem pa skupnih sejah ob verifikaciji najvišjega organa. Najvažnejša, po vsebini seveda, je prav gotovo delovna skupina za pripravo kulturnega dela slovesnosti, v kateri so nekateri znani slovenski dramaturgi, slavisti, režiserji in drugi. Ta skupina naj bi pripravila »scenarij« programa, ki naj ne bi bil v okvirih že usta-

Priprava letošnjega praznovanja stoletnice rojstva Ivana Cankarja, ki bo letos zajela vso Slovenijo in deloma tudi Jugoslavijo, se je z vso resnostjo in v nemo začela že lani. Pri RK SZDL Slovenije je bil izoblikovan odbor za praznovanje, ki mu predseduje predsednik republiške konference SZDL

ljenih programov na tovrstnih prireditvah. Skupino vodi Mitja Rotovnik, režija je bila zaupana Jožetu Babiču, kot glavni dramaturški svetovalec pa je bil izvoljen Primož Kozak. Vsi imajo še dodatne asistente.

Koncept praznovanja je bil izoblikovan že lani. Idejno in vsebinsko želi praznovanje zastaviti tako, da bosta enakopravno prišla do izraza umetniški in kulturno-politični aspekt, torej črti, ki sta še posebej karakterizirali Cankarjevo osebnost. Časovno naj bi praznovanje zajemalo celotno delo 1976 s tem, da bi bilo potrebno pripraviti čimbolj podroben načrt praznovanja. Kot vemo, nobeno naše gledališče ni uspelo priti na Sterijino pozornost z enim od Cankarjevih del. To pomanjkljivost, ali pa lahko govorimo celo o premalo resni pripravljenosti, bodo skušali popraviti s posebnim recitalom na Cankarjeva besedila in z razstavo slik o uprizoritvah Cankarjevih del do danes, ki bosta kot spremni prireditvi spremljali letošnje jugoslovansko najpomembnejše srečanje gledališč in tako vendar na neki način dali praznično obeležje prireditvi v Novem Sadu.

V jedru koncepta praznovanja Cankarjeve stoletnice naj bi izpostavili najpomembnejša idejno-estetska in socialna presečišča Cankarjevega ustvarjanja in z njimi v kratki obliki opredelili vlogo in pomen Cankarja in smisel praznovanja stoletnice njegovega rojstva. Vsebinska zasnova naj bi skušala prikazati predvsem Cankarjevo pojmovanje umetnosti kot boja za svobodo in prepoved ljudstva in spregovorila o aktivni vlogi umetnosti v procesu preobrazbe družbenih razmer. Nadalje naj bi poudarili pojmovanje socialistične kulturne politike in razredne vsebine nacionalne kulture. Proslave in vsa literatura, ki bo ob tej priložnosti izšla, naj prikazujejo tudi Cankarjevo pojmovanje proletariata kot revolucionarnega razreda in povezovanje usode slovenskega naroda z usodo delavskega razreda in njegovega gibanja. Njegova dela nas opozarjajo na njegov koncept jugoslovanskega vprašanja kot izključno politični problem in razlagajo kot izključno pojmovanje nacionalnega vprašanja. S takim konceptom se kaže Cankar kot socialist in politični aktivist, zato bi bilo potrebno prikazati tudi pomen Cankarjeve misli v NOB. Njegovo vlogo in mesto njegovega književnega ustvarjanja bi bilo potrebno prikazati na pravem mestu v zgodovini slovenske in evropske književnosti.

To vse so elementi, s katerimi razpolagajo odbori, društva in posamezniki pri oblikovanju programa in miselne usmeritve v »Cankarjevem letu«. Poleg jugoslovanskega praznovanja pa so v načrtu tudi programi, posvečeni Cankarjevemu delu in spominu v zamejstvu, še posebej v sosednjih Italiji in Avstriji. O vsem tem bo v našem časopisu še tekla beseda, saj bomo spremljali vse priprave za proslavo na kulturni strani.

NEVA MUZIC

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

Organizacijski sekretar ZZZ NOV občine Črnomelj Rado Kordič.

Kako so v vaših organizacijah zaželi delegatski odnosi in kje vse so se borci vključili kot delegati?

V obdobju dveh let, to je od uvedbe delegatskih razmerij v občinski organizaciji ZZZ NOV ugotavljamo, da so se borci vključili v novi sistem odločanja izredno uspešno. Tako uspešno opravljajo svojo delegatsko dolžnost na vseh nivojih družbenopolitičnega življenja, in sicer v občinski skupščini, kjer se rešujejo najpomembnejša vprašanja, v krajevnih skupnostih in skupščinah SIS.

Borčevske delegacije aktivno sodelujejo v konferenci ZK, SZDL, organizaciji sindikata, ZRVS in koordinacijskih telesih ljudskega odbora in samozastiti na ravni krajevnih skupnosti in občine. Borci so nadalje zelo aktivni v različnih društvi in organih upravljanja vseh družbenopolitičnih skupnosti in ostalih družbenih organizacijah. Od 4000 borcev na našem območju jih kar 1000 aktivno sodeluje v zgoraj omenjenih organizacijah.

S katerimi posebnostmi se ZZZ NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

S pomočjo delegatskih odnosov so borci doprinesli največji delež k reševanju socialne problematike v občini, urejanju borčevskih vprašanj samih in s tem tudi k sprejetju ustreznega odloka občinske skupščine. Prav tako so borci v celoti prispevali k reševanju problematike spomeniškega varstva in vzdrževanju evidence spomenikov in obeležij NOB v občini Črnomelj. Borci-delegati pa so omenjena vprašanja reševali v zborih občinske skupščine in organih kulturne skupnosti.

Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Po dveh letih delovanja delegatskega sistema ugotavljamo, da so borci na ta način dobili nove možnosti aktivnejšega posega na sleherni področje družbenopolitičnega življenja in dela v občini. Napredek je mogoče ugotoviti predvsem na področju obveščanja, saj so delegati seznanjeni s celotno problematiko vseh organizacij, kjer je zaživel delegatski sistem. Odločanje občanov in s tem tudi borcev je tako postalo neposredno in prvi večji uspehi se že kažejo.

Pogovarjali smo se z organizacijskim sekretarjem ZZZ NOV občine Črnomelj, tovaršem Radom Kordičem.

Še korak naprej

V prostorih skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik je bila 4. marca letos osma seja Republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije. Ob popolni udeležbi vabljenih je sejo začel predsednik ZZZ NOV Slovenije Janko Rudolf in za tem podal obširno poročilo. Le-to je nosilo glavno tezo seje in nanj so se navezovala tudi poznejše razprave govornikov.

Poleg diskusije, ki se je razvila po poročilu, so udeleženci sprejeli in obravnavali zaključni račun za leto 1975, program dela in predračun RO ZZZ NOV Slovenije za leto 1976, spremembo pravilnika o nagradah vstaje slovenskega naroda, imenovanje delegatov v organe predsedstva RK SZDL in v druge samoupravne organe. Obravnavali so tudi zaključno poročilo o delu upravnega odbora »Baze 20«, predlog za razrešnico ter imenovanje odbora za proslavo 22. julija letos v Dražgošah.

Tovariš Janko Rudolf je v uvodnem govoru poudaril, da je bilo obdobje zadnjih treh let uspešno ter da se je borčevska organizacija v tem obdobju močno okrepila. Delovni uspehi, ki so bili doseženi, so temeljili predvsem na dokumentih Zveze komunistov Jugoslavije in Slovenije ter zvezne in republiških ustav.

Nadalje je bila pojasnjena vloga ZZZ NOV v sodobni družbi, poseben poudarek pa je bil namenjen njenemu deležu v boju proti najrazličnejšim pojavom v domovini in zunaj naših meja, v boju proti tistim, ki pačijo zgodovino naših narodov in posredno ali neposredno napadajo naš družbenopolitični sistem. Posebej je bila poudarjena velika aktivnost borcev na vseh nivojih družbenega življenja in s tem njihov velik delež pri družbenopolitični vzgoji mladine. Slednje je ena poveljnih nalog, pri uresničevanju temeljnih smotrov ZZZ NOV. Revolucionarne izkušnje, ki jih imajo borci, pa so jim pri omenjenem delu glavno vodilo.

Nadalje je bilo izrečeno tudi nekaj kritičnih besed v zvezi z delom borčevske organizacije, saj so se problemi včasih skušali reševati prehitro in sicer na škodo kvalitete.

Tovariš Janko Rudolf je spregovoril tudi o problemu tistih borcev, ki so bili črtani s seznama borčevske organizacije iz različnih vzrokov. Pri tem je potrebno poudariti, izhajajoč iz dokumentov Zveze komunistov in besed tovariša Tita, da vsem tistim, ki se ne strinjajo s programom ZK kot je naznačeno v statutu Zveze komunistov in ki odklanjajo našo samoupravno socialistično ureditev, ni mesta med nami.

Predmet poročila je bilo tudi vprašanje organiziranosti ZZZ NOV, kjer bo potrebno narediti korak naprej. Vse akcije morajo izvirati iz baze, od krajevnih skupnosti, občine, republike do federacije. Naš najboljši prispevek k ustrezni organiziranosti ZZZ NOV je vsekakor delegatski sistem, ki je polno zaživel v naših vrstah in nam narekuje odpravo sleherne togosti, ki bi ovirala naše delo.

Kljub temu, da smo v združenem delu manjšina, kot je v nadaljevanju dejal tovarš Rudolf, je naš vpliv velik in to predvsem zaradi moralne teže vpliva našega članstva, saj je še veliko borcev, ki so na vodilnih mestih na vseh področjih družbenega življenja. K temu lahko dodamo tudi to, da je v krajevnih skupnostih kot temeljnih celicah, v katerih je organizirana naša družba, aktivnost borcev zelo velika. Ta aktivnost nemalokrat daje ton celotnemu delovanju in življenju, tako v okviru krajevnih skupnosti, kot organizacij ZK, SZDL, ZRVS in še zlasti na tistih področjih družbene dejavnosti, v katerih se odvijajo intenzivne priprave na SLO in družbeno samozastito ter raznim solidarnostnim akcijam, kjer prihaja do izraza moralnopolitični vidik in delovanje udeležencev revolucije. Izmed vsega pa je verjetno najpomembnejše to, kot je poudaril tovarš Rudolf, da je vpliv borcev izredno velik med mladino, ki čedalje bolj prevzema delo s celo vrsto družbenih funkcij.

ORGANIZIRANOST ZZZ NOV SLOVENIJE

Kot smo že omenili, se je predsednik Janko Rudolf dotaknil tudi vprašanja organiziranosti ZZZ NOV Slovenije in s tem v zvezi dejal: »Program dela, naloge, ki jih imamo v skupni fronti SZDL, pri nas pa še posebej sklepi 5. seje CKZ in zlasti besede tovariša Tita v Vjesniku, obvezujejo na intenzivno družbenopolitično akcijo, kajti reagiranje na to, kar reče tovarš Tito je v vseh organizacijah ZZZ takojšnje in je tako njegov zgled in njegovo napo-

tilo, dragocena vzpodbuda za nadaljnje delo. Temeljito pa bo potrebno razmisliti tudi o tem ali je naša organiziranost taka, da nam intenzivno družbenopolitično aktivnost olajšuje in nam omogoča uspešno vključitev v celoten sistem delegatskih razmerij in seveda tako tudi v ekonomsko politično enotno fronto SZDL, ali pa je v tej smeri že potreben korak naprej, ki bo doprinesel k večji učinkovitosti ...

Delegatski način dela seveda ni sam sebi namen in pomeni opuščanje vsega tistega, čemur pravimo forumski način dela, kjer posamezni organi več ali manj enosmerno odločajo o nalogah organizacije in njenega članstva. Tako lahko trdimo, da bodo vse delegacije, ki predstavljajo našo organizacijo, opravljale delo uspešno le, če bodo neprestano v stiku s svojo bazo, saj bodo edino na ta način odraz njenih hotelj in prizadevanj ...

Razmišljati moramo kakšne organizacijske oblike so najbolj primerne za uspešno delo in vključitev v skupno fronto SZDL, pri čemer je potrebno upoštevati vsebino in ustrezne metode našega dela.

Ob tem bi bilo prav, da bi izmenjali pozitivne izkušnje s tistimi, ki so v tem pogledu še dosegli boljše rezultate in jih posredovali tja, kjer so stvari bolj ali manj po starem in sicer v smislu že omenjenih togih organizacijskih shem, katere mora nujno izpodrinuti dinamika, ki omogoča hitrejšo prilagajanje življenju.

Predsednik ZZZ NOV Slovenije tovarš Janko Rudolf je nato v zaključku pozval udeležence k razpravi.

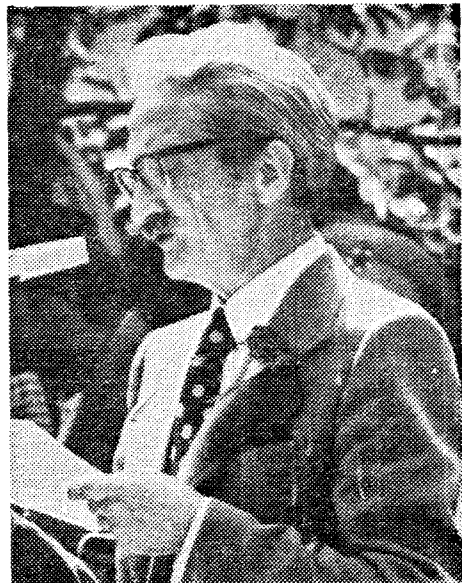
IZ RAZPRAVE

Številni razpravljalci so se v svojih izčrpnih poročilih dotaknili vseh bistvenih vprašanj glede vloge organizacije v sodobni družbi. Glede pravilne vključitve organizacije v novo politično ureditev, ki jo narekuje nova ustava so bili vsi enotnega mnenja. Posebno skrb so pripisovali vlogi organizacij pri družbenopolitični in moralni vzgoji mladine, potrebi po čim konkretnem delu z mladimi, saj je samo v Ljubljani 60 tisoč učeče mladine, problemom glede zaposlovanja borcev upokoencev, razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij, kot najpomembnejšem faktorju pri že omenjeni vzgoji mladim, kajti po ugotovitvah razpravljalcev, revolucionarnost borcev nikakor ni popustila.

SPOMENIŠKO VARSTVO IN OSTALA PROBLEMATIKA

Nemalo besed je bilo izrečenih o stanju glede spomeniškega varstva v Sloveniji. Samo spomeniško varstvo je tako premalokrat predmet razprav in ukrepov, saj gre na tem področju za veliko pomanjkanje strokovnega kadra in denarja, kar postaja zaskrbljujoče, saj je to dejavnost, ki si po tolikih letih zasluži večjo pozornost. Dogajajo se namreč stvari, ki vsekakor škodijo pridobitvam in varstvu naše revolucije, ko predmeti iz NOB, ki imajo veliko zgodovinsko vrednost, večkrat propadajo ali se izgubljajo pri lastnikih-borcih ali pa jih za nemajhen denar iz domovine odnašajo celo tujci.

Med drugim je bilo prikazano tudi stanje glede življenjskega zavarovanja borcev,

Janko Rudolf, predsednik RO ZZZ NOV Slovenije

podružbljanja revolucionarnih tradicij in spomeniškega varstva, števila borcev v Jugoslaviji, ki prejemajo borčevsko pokojnino (teh je izmed nekaj več kot 177 tisoč 110 tisoč) in s tem v zvezi je bil sprejet sklep, da se na 9. strani programa dela za leto 1976 ki je bil priložen, pod rimsko I, doda naslednje: Prouči se socialno ekonomski položaj borcev, ki sprejemajo borčevsko pokojnino in naša skrb je izboljšati njihovo življenjsko raven.

Posebno skrb zdravstvenemu varstvu borcev in spomeniškega varstva je posvetila tudi dr. Franja in posebej opozorila na našo dolžnost za vzdrževanje takomenovanih »živih spomenikov« iz NOB in kot primer navedla bolnišnico »Franjo«, ki je pred 3 leti skoraj propadla. Bolnišnica je propadla danes sicer rešena, obstaja pa še cela vrsta omenjenih spomenikov, ki jim moramo posvetiti vso skrb.

V zvezi s poročilom in programom dela za leto 1976 je povzel besedo predsednik organizacije tovarš Janko Rudolf in iz razprave zaključil, da sta omenjena dokumenta sprejeta.

ANDREJ SKALEPIČ

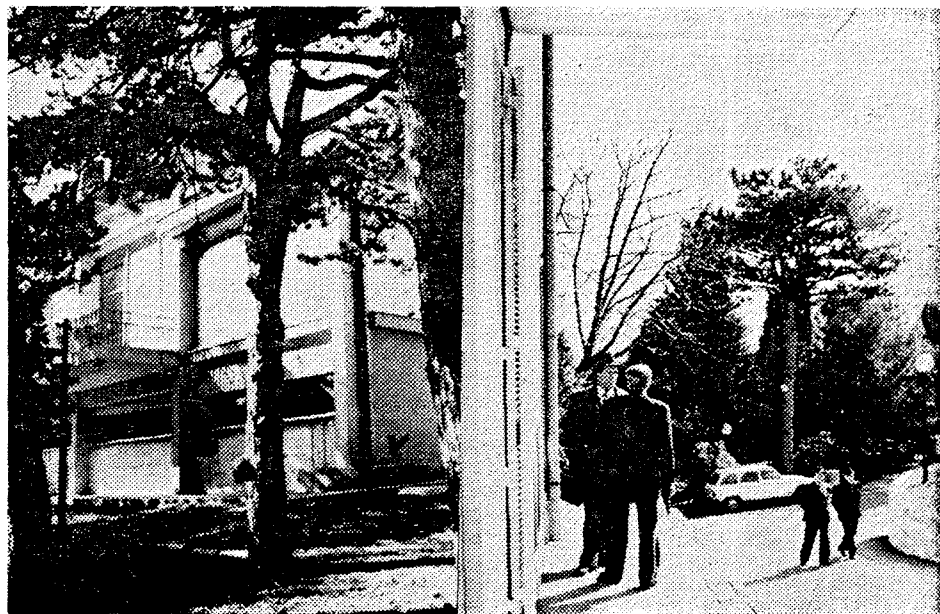
ZVEZNEMU SEKRETARJU ZA ZUNANJE ZADEVE

Rezervni vojaški starešine občine Maribor, zbrani na skupščini ob ocenjevanju svojega dela, najostreje obsojamo zavračanje pri odkrivanju storilcev zadržnega umora na našega konzula Edvina Zdovca v Frankfurtu.

Kot rezervni vojaški starešine najodločneje zahtevamo od pristojnih organov Zvezne republike Nemčije, da storijo vse, ne le da odkrijejo, kdo so storilci, ampak tudi to, da bodo naši ljudje, ki opravljajo tako pomembno poslanstvo, poslej tudi osebno zaščiteni.

Maribor, 28. februarja 1976

Udeleženci občinske
konference ZRVS
občine Maribor

V domu vojaških vojnih invalidov v Strunjanu je tudi v teh zimskih dneh kar se da živahno. »Več kot osemdeset gostov imamo,« se je pohvalil tovarš Krbavčič, upravnik doma, »kar spriči ugodnosti, ki jih nudi novozgrajeni objekt pravzaprav ni presečen.« Da pa se v domu vojaških vojnih invalidov v Strunjanu razveselijo vsakega novega gosta in storijo vse, da bi se pri njih dobro počutili, pa menda ni potrebno posebej poudarjati. O tem smo se prepričali tudi v pogovoru z nekaterimi gosti.

Foto: SILVO TERŠEK

Kovinoplastika

Izdelovanje kovinske galanterije, izdelkov iz plastičnih mas, litih in elektro predmetov

Pošta: 61386 Stari trg pri Ložu

Tudi v Loškem potoku se je pojavila bela garda in se utrdila na Taboru v tamkajšnji cerkvi. Borci so jo likvidirali 17. maja leta 1942. Kmalu zatem sta komandant in komisar Notranjskega oddreda izbrala šest borcev za posebno nalogo.

Bila je zgodnja pomlad, meseca maja. Sneg je še ležal po osolah in deževalo je skoraj dan za dnem. Štab II. bataljona Notranjskega oddreda je imel takrat svoj sedež na Petelinjeku za Rarno goro nad Loško dolino.

»Spomladanska ofenziva na sovražnikove postojanke je bila v polnem zamahu. Bili smo utrjeni od vsakodnevnih premikov in zased, vendar smo z veseljem opravili nalogo, ki nam jo je zaupal štab. Prenesti smo morali radijsko postajo iz Petelinjeka v glavni štab NOV in POS, ki je bil tisti čas na Tisovcu blizu vasi Koren v Suhi krajini. Na pot smo odšli komisar Janez Hribar in komandant Mirko Bračič, Ciril Vidmar-Vinko iz Kočevja, Jud, France Knavs (France Grgurevkin s Hriba v Loškem potoku, ki je kasneje padel), borec iz Podturna, nekdo, čigar imena se ne spominjam več in jaz, Karel Mikulič iz Bele vođe v Loškem potoku,« je pričel svojo zgodbo Karel.

Pripovedoval je, kako težko se je bilo nekoč prebiti čez progo, ki jo je močno stražil sovražnik. Ampak oni so jo morali prekoračiti za vsako ceno, glavni štab je moral nujno dobiti radijsko postajo.

»Obloženi smo bili kot mule. Vsak je nosil več kot 20 kg težke zaboje. Na pot smo krenili 29. maja leta 1942. S Petelinjeka smo odšli popoldne in kljub slabemu vremenu prišli do večera do železniške proge, nekje pri Gorenji vasi pri Ribnici. Tovariš Vinko in njegov pomočnik Jud sta zavzela položaje blizu proge in opazovala v mrak, kdaj se bo pokazala sovražna patrolja. Ob prehodu naj bi nas prav onadva tudi ščitila, saj je Vinko poleg zaboja ves čas nosil tudi mitraljez. Mrak in dež sta nam pomagala, da smo se srečno umaknili čez progo, pa tudi za gibanje sovražnih patrolj smo vedeli, saj so Vinka o vsem obvestili znanzi in prebivalci ob progi.

Zgodaj zjutraj smo se znašli na Tisovcu in uspešno zaključili nalogo,« je končal svojo pripoved Karel Mikulič.

»Prav ničesar ne bi vedel o težkih nalogah kurirjev, ko me ne bi čudna usoda prav tisti dan povezala tudi z njimi. Se danes se rad spominjam, kako smo v soboto 30. maja krenili na pot proti štabu II. bataljona Notranjskega oddreda na Petelinjek. Na glavnem štabu NOV in POS so me dodelili za zdravnika prav v ta bataljon. Takrat nas je odšlo na pot devet partizanov, danes pa sva živa le še dva.

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

ČEZ ŽELEZNIŠKO PROGO PRI RIBNICI

Karel Mikulič in jaz. Padli so vsi, razen enega, ki je umrl po vojni.

Nikoli ne bi vedel, kaj so ti partizani takrat nosili v štab, ko ne bi iskali pomoči prav pri meni. Slačili so svoje srajce in kazali do krvi oguljene hrbte. Rane so

bile od težkih zabojev za radijsko postajo. Na srečo sem prav tiste dni dobil iz okupirane Ljubljane zdravniške torbe, tako da sem imel potrebna zdravila in jim lahko nudil prvo pomoč. Karel se še danes spominja zdravila, s katerim sem mu nama-

Po zlomu Italije so v Ribnico prikorakale enote naše osvobodilne vojske

zal do krvi oguljene noge. Z nasmehom pripoveduje, da se mu od takrat niso noge nikoli več znojile, pa čeprav je prehodil skoraj vse notranjske in dolenske gozdove podolgora in počez. Ko smo skupaj odhajali v enoto, so me bodrili: »Nič ne skrbi doktor, samo da pridemo čez progo, pa bomo hitro na Petelinjeku.«

Težki, črni oblaki so se valili čez Suho krajino proti ribniški dolini. Gost dež nas je močil, ko smo se spuščali v dolino. Odšli smo kmalu popoldne, da bi prišli do mraka k progi. Hodili smo tiho, le tu in tam smo kovali načrt, kako čim lažje prekoračiti progo. Utrujeni in premočeni do kože smo prišli okoli devete ure zvečer do te zloglasne ovire. Vinko, ki je ves čas hodil na čelu z mitraljezom na strel, se je splazil prav do proge. Dolgo je oprezal za koraki patrolje. Mislim, da smo bili blizu današnje bencinske črpalke. Naenkrat smo zaslišali korake po grobem kamenju železniškega nasipa. Potuhneli smo se. Gorje, ko bi nas opazili, v bližini so bili na gosto razporejeni bunkerji. Koraki so zarfali in srečno smo prešli progo.

Mirno smo nadaljevali pot po glavnem odcipu proti Sodražici. Dež je ponehal, oblaki so se trgali in skoznje je posvetila lunina svetloba. Za črpalke je blaga vzpetina in predno sem utegnil razumeti »fuoc«, se je vsul na nas plaz italijanskih krogel. Vinko je bil takoj ranjen, še mitraljeza ni mogel uporabiti. Ostali smo se vrgli pod cesto in se umikali italijanski zasedi. Fantje so streljali kot nori iz pušk in revolverjev. Slab ogenj je vendarle zadržal sovražnika. Od časa do časa je eksplodiral v bližini kakšen tromblon. Pritisnilo me je k tlom in v glavi mi je bučalo: konec je s teboj, še preden si čisto zares postal partizan.

Težav pa še ni bilo konec. Prišli smo do rečice Bistrice, ki je zaradi stalnega deževja kar precej narasla. Tudi sneg se je topil. Streljanje je nekoliko ponehalo, a smo opazili, da nas sovražnik zasleduje. Nič drugega nismo mogli storiti kot zaplavati v ledeno mrzlo vodo. Še vedno sem s težavo vlekel za sabo zdravniško torbo. Italijani so spoznali, da ne bodo mogli nikogar ujeti, zato so spustili za nami kar se je dalo močan ogenj. Kazalo je, da nihče ne bo odnesel cele kože.

Končno smo se skobacali na drugi breg. Kot bi odrezal, je streljanje prenehalo. Tudi težko ranjenega Vinka smo spravili čez vodo. Prešli smo se. Šest je bilo ranjenih od devetih. Najtežje Vinko in Jud.

Dogodek, ki sem ga opisal, je le majhen drobec med nešteti vojnimi dogodivščinami naših kurirjev. Zato je prav, da se spomnimo tudi njihovih žrtev in njihovega dela. Kazalo bi postaviti tudi obeležja, kjer so bile najtežje poti, v opozorilo in spomin mladim. Enega teh obeležij bo postavila Zveza združenj borcev Ribnica, v bližini prehoda preko proge, ki sem ga opisal v tem članku. Slavje bo 26. marca letos.

dr. Aleksander Gale-Peter

SPOMINI NA ROJSTNO VAS

Tam v gospodarsko nerazvitih Brkinih, stran od nove slemenske ceste, leži na velikem ploščatem slemenu naselje Kozjane. S hriba na južni strani se nudi čudovit pogled nanjo, toda ko prideš med hiše, vidiš, da vas izumira. Najprej se ti predstavijo ruševine iz zadnje vojne, potem pa je videti tudi po vojni obnovljene, vendar zapuščene in propadajoče hiše z žabicami na vratih. Na južni strani je šolsko poslopje, ki so ga zgradili leta 1921 sami vaščani; tudi to zdaj propada. Na zahodni strani vasi se dviga nad strmim Padežem lepo oblikovan zvonik, zgrajen iz domačega peščenjaka. Ko ga gledaš, dobiš vtis, da se bo vsak hip zrušil v dolino. Zraven njega propada cerkva iz 17. stoletja. V njeni zakristiji je bila leta 1944 partizanska šola, ki jo je obiskovalo 42 otrok. Sredi vasi nenehno žubori voda iz vodovoda, ki so si ga vaščani zgradili že pred prvo svetovno vojno. V bližini je spomenik padlim v NOB. Zanj skrbi 27 vaščanov. Nekoč jih je bilo več kot 200. Ta del naselja imenujejo »Na vasi«. Spominja me časov tik pred drugo svetovno vojno, let 1938 in 1939, ko smo poslušali slovensko petje vaških fantov. Tam pri vodnjaku so prepevali Noč trudna molči, Jaz bi rad rož rdečih, Triglav — moj dom ali pa Žabe. Imeli so svojega pevovodjo, domačina, študenta medicine, katerega so fašisti zverinsko mučili v bunkerju na Oberdankovem trgu v Trstu in ga umorili neznano kje.

To sem navedla le zato, da bi si bralci ustvarili vsaj približno podobo moje vasi, umirajoče vasi. Toda kaj me je vzpod-

budilo k pisanju? Bliža se 13. marec, obletnica usodnega dne za to brkinsko vasio.

Tisto jutro sta jasno nebo in ptičje žvrgolenje obetala prelep pomladni dan. Vaščani so navsezgodaj odhiteli vsak na svoje delo. Začeli so že saditi krompir. Kmalu po sončnem vzhodu sem tudi jaz odšla v naravo. Čakalo me je čiščenje travnika v Stučnah pri Padežu. Nič hudega sluteč sem z grabljami na rami odhitela tja in se lotila dela. Kar naenkrat pa sem zaslišala korake. Ko sem se ozrla, sem zagledala kolono partizanov, ki je prihajala od kovača v Padežu. Šli so po potoku in se usmerili proti Malinovcu in nato skozi Zagreben. Ko so zavili proti Okrogelku, kakih petdeset metrov od mene, je počil prvi strel iz italijanske zasede, ki je čakala v grmovju. Začelo se je silovito streljanje iz vseh strani. Iz grmovja so prilezli Italijani, ki so jih obkolili; bilo jih je kot listja in trave.

Pobrala sem grablje in odhitela domov. Čudim se še danes, da me ni zadela nobena krogla. Zemlja je kar kipela od padajočih svinčenk. Odhitela sem po strmini. Pred seboj sem zagledala partizančaka Pavla Maslota in neznanega borca. Streljala sta in se umikala v reber nad Padežem.

V Soridolu je skočil predme italijanski pes, ki me je povohal in pustil. Italijanski vojaki, ki so pohiteli za menoj, so mi veleli, naj ležem. Nanje se je prav tedaj vsul dež svinčenk iz pušk partizanov, ki so se umikali. Ko je streljanje ponehalo, so Italijani odšli v reber, ka-

mor se je umaknil Pavle Maslo skupaj s tovarišem. Izkoristila sem priložnost in stekla proti domu. Streljanje je potem trajalo še nekaj časa, nato pa je zavladal mir. V vas so prišli Italijani. H Koritom so privedli vse moške, kar so jih našli doma ali na polju. Pobrali so vse, ki so bili starejši od dvanaestih let. Odvlekli so tudi mene. Nekdo me je začel vpraševati, da bi zvedel, kaj sem iskala tam. Nato mi je prisolil nekaj zaušnic in me nagnal domov. Videla sem še, kako je prišla iz šole italijanska učiteljica, ki so jo spremljali vojaki. Ko so odšli, je morala iti z njimi tudi ona. Prestrašila se je, kajti na lastne oči je videla bitko med partizani in vojsko, ki se je vnela pred šolo. Italijanske krogle so udarjale tudi v šolo, da so se otroci morali skrivati pod okenske police. Učiteljica je izobesila italijansko zastavo. No, potem je ni bilo nikdar več v naše kraje.

Vojaki so zbranim moškim naložili nahrbtnike. Po dva in dva so z vrvmi zvezali in odvedli iz vasi. Dvainštirideset so jih odgnali in devet jih ni več videlo domače vasi; shirali so v Mauthausnu, kamor so jih odpeljali Nemci iz taborišča Cairo-Montenotte pri Savoni. Med njimi je bil tudi moj oče. Zvezanega in obloženega z nahrbtnikom sem ga takrat videla zadnjikrat. Naš sosed Anton Filipič-Blažinovc, ki se je vračal s polja s kravami, je moral naložiti v koš za gnoj ubite partizane in jih odpeljati v Ribnico. Med mrtvimi je bila tudi partizanka Tatjana, učiteljica Pepca Čehovin iz Senožeč. Še vedno je živ spomin nanjo

med našimi ljudmi. S ponosom se spominjajo izobraženega in junaškega dekleta, ki se je raje odločilo za smrt kot za ujetništvo.

Ko so odpeljali moške, so v vas prilo mastili drugi italijanski vojaki. Z metalci plamenov so požgali hiše na južnem robu, ker so menili, da so bili v njih skriti partizani. V večernem mraku so plameni naznanjali drugim brkinskim vasem okupatorjevo divjaštvo. V nepoškodovanih hišah so se potem stiskali pogorelci in aktivisti, ki so obvezovale ranjene partizane, ki so se rešili. Poleg dečkov izpod dvanaestih let in dveh moških iznad šestdesetih so v vasi ostale same ženske.

Bil je to dan, ki Kozjancem ne more iz spomina. Tudi tisti ga niso pozabili, ki danes živijo v drugih krajih in daleč po svetu. Kozjanci, ki živite razkropljeni po vsem svetu, ne pozabite svojih rojakov! Naša vas je bila po usodnem 13. marca 1943 požgana še dvakrat. Nato je bila deset mesecev del osvobojenega ozemlja, ki je bilo zatočišče partizanske vojske. Zato ne sme pasti v pozabo. Zato 27. na domači grudi živčih domačinov ne bi smelo žalostno životariti. Le kaj bi rekli naši predniki, če bi danes ponovno oživel? Čudili bi se, da mora odmirati vas, katere prebivalci so nekoč z železno voljo in delovnimi rokami znali zgraditi kilometre poti, da so se povezali s cesto, zgradili šolo, mostova čez Suhorco in Reko ter lastni vodovod, med osvobodilno vojno pa so nesebično delili stremo in kruh s partizanskimi borci.

KOZJANKA

Da, spominjam se; lani si bil tu, na tem našem slovenskem otoku. Kaj bi se spremenilo? Živimo korak za korakom. Slovenec v teh krajih še vedno ni biti lahko. Pravijo, da tam gori še gamsov ni več. Pa vendar je ta naša vas tako slovenska kot je bila včeraj, pred leti — pred mnogimi leti. Ni lahko biti hrast v človeški podobi, kljubovati vsemu, kar bi te želelo pahnuti na tla, ti izpuliti korenine in zemljo, ki si jo stoletja oral, zdravilo v pozabo. Nam, ki smo kolikor toliko trdni kmetje, je laže. Nismo odvisni od njih, ki sicer našim ljudem režejo kruh. Za Slovence, za »čuša«, je tamjši in bolj suh, to je preveč znana resnica. Kdor se zataji, ima nekaj več upanja, kdor ostane prepojen z materino krvjo, mora sprejeti boj. Kar preveč jih je, ki ga niso sprejeli. Mnoge je še vedno strah, da se bo ponovila zgodovina, da bodo izseljeni, kot so bili nekoč — samo zato, ker so Slovenci.

Pravim ti, mladost je kakor nebo, brez konca in brez ovir. Naši otroci ne bodo zatajili mater in tudi očetov ne. Germanizacija pa je vendar hudo preplavila to našo slovensko manjšino. Zdi se, da je v šolah še posebno hudo. Ne gre le za kulturni genocid, gre za uničenje etničnega bivanja manjšine.

Poznaš ravnatelja dvojezične šole v naši vasi? Pravijo, da je do-

te, da vam ne bo zlezel mraz v kosti. Vem kaj vas zanima in jaz vam bom odkril obe plati.

Ze trideset let sem učitelj — ravnatelj na dvojezični šoli. Letos je na šoli 54 otrok — samo dva sta, ki govorita samo nemško. Naš pouk poteka pol v nemškem in pol v slovenskem jeziku. Tak način poučevanja zagovarja vodstvo koroških Slovencev. Lansko jesen so bili v podobni šoli v Šmihelu avstrijski novinarji. Po ogledu pouka niso bili zadovoljni. Poučevati bi se moralo samo v enem jeziku.

Da, doma sem iz Šmarjete. Pri sosedih so od nekdaj govorili slovensko, pri nas doma pa nismo nikoli govorili, da je ta Slovenec oni pa Nemec. Ej, poznam te ljudi, poznam jih kakor otroke. Tudi to naj vam povem, da na Koroškem ni slovenske manjšine, da se tukaj ne izvaja nikakršen nacionalni pritisk na koroške Slovence. Prenapeženi so pa na obeh straneh.

Ne, nisem slovenski učitelj; sem učitelj v dvojezični šoli. Sem socialist in me nacionalizem ne zanima. Torej si tudi ne prizadevam, da bi se ohranila ta ali ona nacionalnost ali etnična izvirnost. Sem za združeno Evropo. Govorite o kulturi, o jeziku... jezik sploh ni pomemben. Ti ljudje bodo doma še naprej govorili slovensko. Slovenci, ki so avstrijski državljani,

Dvojezična šola v Kotu

»... Tukaj ostajamo zavedni Slovenci in poštenu avstrijski državljani. Žal je precej krajov okrog naše občine, kjer ni tako. V zadnjih letih so naša prizadevanja za uresničitev z državo pogodbo določenih pravic rodila uspehe. Nemških »janičarjev« je vse manj, slovenska zavest je močnejša, naša volja trdnjša. Bojzljivci pa so se in se bodo zatajevali.

Po vseh svojih močeh si prizadevam ohraniti slovenstvo na tem delčku južne Koroške. Aktiven sem tudi v slovenskih prosvetnih društvih. V središču SEL je staro prosvetno društvo, ki je včlanjeno v krščansko kulturno zvezo. Tu v KOTU imamo svoje slovensko društvo »Košuta«, ki je včlanjeno v slovensko prosvetno zvezo. In ker je v našem kraju manj ljudi, večkrat povabimo na gostovanje druge kulturne skupine. Program je kar v šolskem razredu ali v bližnji gostilni. Pred tedni je bil pri nas Trio Korotan iz Šentvida pri Podjuni. S spevoigrro so navdušili naše ljudi.

DVOJEZIČNA ŠOLA? Po manjšinskem šolskem zakonu bi morali pri pouku uporabljati polovico nemškega in polovico slovenskega jezika pri vseh predmetih v prvih treh šolskih letih. Od četrtega šolskega leta dalje je učni jezik nemški. Slovenščino poučujemo samo še kot predmet in sicer štiri ure tedensko.

V to šolo prihajajo otroci brez kakršnegakoli znanja nemškega jezika. Ker ga morajo kljub vsemu v treh letih obvladati, je poučevanju le-tega namenjeno skoraj več časa. Ne, v naši šoli si ne prizadevamo, da bi učenec kar najhitreje začel tudi misliti po nemško. Pa vendar se to začne v sedemem letu poučevanja. Zgodi se, da začne takrat otrok že razmišljati, da je nemški jezik »jezik izobražencev« in da je slovenščina samo za domačo uporabo. Seveda moram poudariti, da je prav to naše področje eno najbolj slovenskih. Vem pa, da se na drugih dvojezičnih šolah že v začetku daje popolna prednost nemškemu jeziku in da otroci zelo kmalu začnejo misliti po nemško. V drugih krajih je tudi vse preveč slovenskih družin, ki tudi doma v precejšnji meri uporabljajo nemški jezik. Tako se v materinem jeziku izražajo okorelo. Slovensko zavest na južnem Koroškem v veliki meri uničuje gospodarska odvisnost. Da, na tem delu Koroške je težko biti Slovenec.

Kadar v Celovcu ali drugje srečam nekdanjega učenca vidim, kako v zagonetnem položaju je, ker ne ve: bi spregovoril z menoj slovensko ali v nemškem jeziku. Največkrat se ravna po ljudeh, ki so

okrog. Toda z menoj vendarle v večini primerov govorijo slovensko... »

☆

Kompromisi z zavestjo? Da, pred več leti se je moral z njimi sprijazniti tudi Herman. In kadarkoli se je zatajil, samo za trenutek, je izgubil del svoje človeške vsebine. Tega ni hotel več početi in tega nikoli več ne stori; zaradi sebe, zaradi otrok, ki so otroci svojih mater kot so oblaki last neba.

»... Učitelji so v večini primerov orodje germanizacije na Koroškem. O tem ni dvoma! So pa seveda posamezniki, ki so se po svojih močeh trudili za ohranitev slovenske etničnosti. Tudi sam sem med njimi, med tistimi, ki smo po letu 1950 dobili delovna mesta v majhnih in oddaljenih grapah. Tako so nas izolirali — poskušali izolirati. Pomembnejše šole so bile na Koroškem zasedene samo z nacisti. To je bila prava katastrofa. Upravitelji šol so postali tisti, ki so bili v času Hitlerja za učitelje nekje na Gorenjskem ali Štajerskem. Sedaj so v obdobju, ko odhajajo v pokoj, vendar so poskrbeli za svoje »dobre« naslednike.

Seveda imamo tukaj tudi mlade zavedne učitelje. Njim se moramo zahvaliti, da se je položaj v dvojezičnih šolah na južnem Koroškem v zadnjem času nekoliko izboljšal. Pri tem ima veliko zaslug slovenska gimnazija v Celovcu. Vsega tega se zaveda tudi Heimatsdienst, ki si prizadeva spremeniti manjšinski šolski zakon. Glavni boj so usmerili v preganjanje slovenskega šolstva in slovenskega bogoslužja. Žal nekateri naši učitelji popustijo pred pritiski, ki prav gotovo niso milili!

☆

Vas SELE so kakor trdnjava; razen tam, ni nikjer več slovenskih napisov: na šoli, občini, gasilskem domu. Ni bilo lahko in ni šlo brez hude krvi in velike mere poguma. Saj ni šlo za zatajevanje, šlo je za strah pred maščevanjem večine ali vsaj dela tiste večine, ki slovenski manjšini na južnem Koroškem ni naklonjena. Pa vendar je v Avstriji vse več tistih, ki se jim upira znana zgodovinska metoda — uničiti vse kar ni germansko. Bodo v Avstriji zmagale napredne demokratične sile?

NIČ NI BREZIZHODNO

»Nam, koroškim Slovincem, se že ves čas maščuje napaka, da se po letu 1945 nismo oprli na tradicije narodnoosvobodilnega boja.

Če bi ostali ves čas trdno na stališčih zveze slovenskih organizacij kot naslednice Osvobodilne fronte, bi bil dandanes naš položaj popolnoma drugačen. Znano je, da je bila v prvih letih po vojni ustanovljena druga stranka koroških Slovencev, na tujo pobudo, med njimi so bili tudi jugoslovanski emigranti. To se nam še danes maščuje. Tudi informburo je zapustil tu svoje posledice. Vse to pa so izrabili nacisti in protislovenska reakcija. Tako se je tudi okreplil protislovenski Heimatsdienst.

Nič pa ni brezizhodno, če se na stvari aktivno dela. Slovenci na Koroškem bomo uspeli zadržati

Karel Prušnik-Gašper

svojo nacionalnost, svojo etničnost; o tem ni nobenega dvoma. Žal je res, da je tudi germanizacija naredila svoje, ker so podjetja, ki dajejo kruh našemu človeku na spodnjem Koroškem, v nemških rokah. V našem boju bi morali biti doslednejši. Na srečo imamo napredno mladino, ki ji lahko iskreno zaupamo.

Pri nas v Avstriji je mnogo zlaganega. Trditev, da smo Slovenci sami proti dvojezičnim napisom je samo ena od velikih laži. Nočajo nas videti, tudi takrat ne, kadar se nas zbere več tisoč, o čemer seveda avstrijski časopisi ne pišejo. Sedaj se zaganjajo na predsednike slovenskih organizacij. Med vodstvo in ljudstvo bi radi zabili klin. To je stara taktika velikonemštva na Koroškem... so bile besede znanega koroškega partizana Karla Prušnika Gašperja.

☆

Korak za korakom; pravijo da tam gori še gamsov ni več. Ni lahko biti hrast v človeški podobi. Toda, kadar se človek bori za lastno srce, pozabi na viharje.

SILVO TERSEK

MATERE NE BOMO ZATAJILI

ber učitelj, tudi Slovenec je, pa vendar ni naš. Z domačini zna lepo besedovati, v stranki pa je popolnoma druge krvi. Župan je hotel postati in da bi svoji zavednosti prilil olja, je sina poslal v slovensko gimnazijo. In kako hudičoma mu je žal, ko mu je fant »zrasel čez glavko«. Vključil se je v naš boj za uresničitev pravic, ki nam grede po avstrijski državni pogodbi; oče pa kljub temu ni postal župan.

Veš, ko grem jaz v Borovlje ali Celovec, lahko po mili volji govorim slovensko, ne da bi se moral bati takšnih ali drugačnih posledic. Za delavce je največkrat drugače. Saj javno te nihče ne »prime«...

Saj pravim, v naši občini je še dobro. Imamo župana, ki je tudi ravnatelj šole, človek, kakršnih bi moralo biti na Koroškem še zelo veliko. Pa nikar ne misli, da je ravnatelj v centru občine; tam gori, v pečinah pod Košuto je, s skalami in ljubeznivijo ljudi obdan.

JEZIK SPLOH NI POMEMBEN

Gospod upravitelj je stal sredi mizle pisarne pod orlom s steklenimi očmi. Naj sedem, s pokazal z roko in ni mogel zatajiti nemira.

»Če že vztrajate, bom govoril z vami, čeprav vem, da ste iskali mojega kolega. Pa v plašču ostani-

POVSOD NI TAKO

Ko so po tej soteski, ki vodi v KOT pod Košuto, prišli turisti iz Holandije, so vsi prestrašeni razmišljali le eno: se bomo še lahko vrnili nazaj. Pečine so divje, pogosto zašiljene nad cesto, tihne in dolgočasne, kadar ni nad njimi ptic. Le redko se dvigne prah, iz katerega se priplazi vozilo. Najpogosteje se ustavi pred gostilno kakor naučeni konj in če ne tam, prav gotovo pred šolo.

Veliki Herman mu pravijo, ravnatelju enooddelčne osemrazredne šole in županu vasi SELE. Sam poučuje 21 otrok. Število vpisanih iz leta v leto upada. Tudi po hišah je vedno manj otrok. V šolo prihajajo otroci tudi uro in pol daleč; pridejo pa če je še tako visok sneg. Pred leti so ukinili šolo v Bajdišah, te ne bodo, ne morejo, ne smejo.

Vas Sele, trden slovenski otok na avstrijskem Koroškem

Pričevanje zgodovinarjev (Italijanski esesovci)

Za nami je tudi tretji teden, lahko bi rekli, zaostrene razprave zoper zločinca iz proslulega esesovskega odreda Einsatzkommando Reinhard obersturmbannführerja Dietricha Allersa in sturmführerja Josepha Oberhauserja, zadnjega komandanta tega odreda in zadnjega poveljnika njegovega prvega oddelka »R-1«, ki je upravljal tržaško uničevalno taborišče v Rižarni. Sodijo jima zaradi množičnih pobojev Židov in drugih žrtev od jeseni 1943 do konca aprila 1945. Za razpravo v tretjem tednu so bila največjega pomena znanstvena pojasnjevanja zgodovinarjev: Enza Collottija, profesorja iz Bologne, dr. Toneta Ferencja iz Ljubljane, dr. Galliana Fogarja in Maria Pacorja iz Trsta o vlogi in nalogah uničevalnih taborišč v nacističnem okupacijskem sistemu nasploh in v vlogi Rižarne še posebej. Druga bistvena značilnost tega sojenja je bila zahteva italijanske demokracije javnosti, da se poišče in postavi pred sodišče še živeče italijanske esesovce, ki so sodelovali z nemškimi in ukrajinskimi rablji pri iskanju in pobijanju žrtev. To dejanje se je intenzivneje odvijalo izven sodne dvorane — v časopisju, po mestih in vaseh — kot pa neposredno na sami razpravi, toda tudi med pričanjem posameznih prič — žrtev so prišla na dan zlasti mnoga doslej neznana imena nacističnih vohunov.

V ponedeljek in torek razprava ni bila vsebinsko tako bogata, kot je bilo predvideno po dnevnem redu, ker so se mnoge priče iz vrst kalaboracionistov izmikale pričanju tako, da so odšle na službeno potovanja v tujino (npr. Raimondo Pisleri — uslužbenec gestapa v Trstu je službeno odpotoval v ZR Nemčijo ali pa so »zbolele«, zato so trenutno nedosegljive. Njihovo pričanje na sodišču pa je tudi v prihodnje negotovo. Navzlic temu sta bili zlasti pomembni pričanja Draga Skrinjarja, znanega slovenskega antifašista iz Trsta, ki je govoril aprila 1975 ob odkritju Rižarne kot narodnega spomenika v navzočnosti predsednika italijanske republike Giovannija Leoneja. Skrinjar je povedal, da je bil prijatelj 15. aprila 1945 in je doživel do 25. aprila v Rižarni vse njene grozote. Nato so ga odpeljali v delovno taborišče organizacije Todt v Zejane, od koder pa je že naslednji dan pobegnil in se vrnil v Trst.

Izredno pomembno in dinamično je bilo pričevanje Sonje Gombač-Stoka, ki je predložila sodišču prijavljeno, s katero je bil njen mož prijavil konec leta 1945 posebnemu porotnemu sodišču v Trstu imena 10 Collottijevih in esesovskih sodelavcev, ki so stanovali v ulici Coroneo št. 1 pri Stokovih in tem po njihovi aretaciji pokradli okoli 800.000 lir, pohištvo in dragocenosti. Proces proti tej tolpi, ki da jo je vodil neki Ermano Varin, v njej pa je bil tudi znani izdajalec Harauer-Leon pa da je bil skrajno neresen, saj so vsem sodili v odsotnosti, Gombačeva pa se ni mogla spomniti, ali so jih sploh obsodili.

»PRIČI« HESSEJU 4 MESECE ZAPORA

V sredo, 3. marca je bil na dnevnem redu razprave doslej najzanimivejši problem — soočenje prič Luciana Hesseja in židovskega jetnika Carla Grinija, brata znanega židovskega vohuna Maura Grinija. Soočenje bi moralo potrditi ali ovreči Grinijevo trditve med prejšnjim pričanjem, ali je bil Hesse gestapovski prevajalec za italijanski in nemški jezik res v Rižarni, ko je Allers organiziral neka burkam podobna »sojenja«. Grini na soočenju ni prepoznal Hesseja kot gestapovskega prevajalca v Rižarni iz leta 1944. Zato soočenje ni potrdilo prejšnje Grinijeve trditve. Hesse pa ni le zanikal tega, pač pa si je očitno preveč dovolil, ko je celo vztrajal v trditvi, da ni nikoli slišal za uničevalno taborišče Rižarno in tudi ne poznal ne Allersa in ne Oberhauserja. Enako odločno in dosledno je zanikal, da bi bil kdajkoli nosil esesovsko uniformo ali pa odhajal s šefom tržaškega gestapa majorjem (Sturmabführerjem) Schiffnerjem na pohode (hajke) proti partizanom ali racije proti partizanskim sodelavcem. Z drznim trdovratnim in izzivalnim gestapovskim cinikom Hessejem se je spustila v oster navzkrižen polemičen boj večina članov odvetniškega zbora. V njem so odvetniki Hesseja z dejstvi — odvetnik Bordon, ki zastopa tovarišico Legišo iz Cerovelj, mu je brez pridržkov »serviral«, da ga je njegova stranka po telefonu obvestila, da je bila na gestapu v Devinu 17-krat zaslišana, ko je Hesse prevajal — in neizprosno kritično logiko prisilili, da je vendarle priznal, da je imel esesovsko uniformo in se je enkrat udeležil nemško fašistične ofenzive proti slovenskim partizanom na sektorju Senožec, drugi pa neuspele racije nekje pri Tržiču (Monfalcone).

Nikakor pa Hesse ni maral priznati, da je vedel za uničevalno taborišče Rižarno in poznal obtoženca Allersa in Oberhauserja. Zato je v odvetniškem in sodnem zboru prevladalo prepričanje, da bi Hesse glede na položaj prevajalca pri šefu gestapa Schiffnerju, kjer se je v večini primerov odločalo o usodi (življenju ali smrti) aretirancev, mogel in moral vedeti, da jetnikov ne pošiljajo le v sodne zapore v ulici Coroneo ali v Nemčijo, pač pa tudi v uničevalno taborišče Rižarno pri Sv. Soboti v Trstu, kjer jih pobijajo. Ker pa Hesse ni maral niti po ponovnem opozorilu predsednika dr. Maltesea pojasniti do sedaj v Trstu še premalo znano, toda za sojenje pomembno razmerje med gestapom, varnostno službo (Sicherheitsdienst) in vodstvom Rižarne, je odvetnik Canestrini predlagal sodišču, naj ugotovi, da »priča« laže, ker namerno prikriva za procesualni postopek pomembna dejstva, ki jih pozna. Zato je predsednik sodišča še poslednjič opomnil Hesseja, naj končno pove resnico, ker mu zato ne preti nobena kazen. Ta pa je vztrajal pri prvotni verziji, češ da ni vedel za Rižarno idr. Zato se je sodni zbor umaknil na posvet in spoznal Hesseja za krivega v smislu ustne obtožbe javnega tožilca ter ga obsodil na štiri mesece zavora.

Grožnja s kaznijo za prikrivanje resnice je »osvežila spomin« tudi priču Carlu Griniju, ki na dopoldanskem soočenju »ni mogel« prepoznati v »navzočih oseb« Luciana Hesseja. Pozneje pa se je Grini kar dobro spomnil, da je bil Hesse najverjetneje navzoč z esesovci, ki so vdrl v trgovino in krojaško delavnico njegovega očeta v ulici San Nicolo in ga prisilili, da jim je izdeloval uniforme.

REISSOVA »REŠKA« VAS MIHELI

Razen Hessejevega priznanja, da se je udeležil hajke proti partizanom na senožetskem območju, je prišla po ovinkih izven obravnave na dan tudi izjava kalaboracionistke Avguste Reiss, ki smo jo omenili v prejšnjem članku našega lista, da se je 26. maja 1944 — na dan napada borcev istrskega odreda na Wirthov osební avtomobil in Wirthove smrti — udeležila nemške intervencije in rešila vas Mihele pri Kozini pred požigom, medtem ko so nemški esesovci in italijanski fašisti izropali in požgali vas Beke in Ocizlo. S tem pa sta Hesse in Reissova priznala že med vojno splošno znano dejstvo, da so Nemci vodili s seboj na protipartizanske pohode ne le včasih, pač pa vedno tudi svoje kalaboracioniste — prevajalce, vohune in izdajalce. Saj tudi drugače niso mogli ravnati, ker so jih potrebovali. Zato so tudi ti soodgovorni za vse okupatorske zločine.

KAJ SO PAVEDALI ZGODOVINARJI O RIŽARNI

Vsekakor je bil dosežen najpomembnejši del soočenja s kruto resničnostjo o delovanju Einsatzkomanda Reinhard, katerega bistvena vsebina je trpinčenje in okrutno pobijanje ljudi po vsej Primorski ter Istri, na četrtkovih razpravah s pričevanjem že v uvodu omenjenih štirih zgodovinarjev. Ti so sodišču pojasnili mnoge znanstvene ugotovitve o tem, kaj je Rižarna pravzaprav bila in katere naloge je opravljala. Najpomembnejši sta bili vsekakor pričevanja dr. Toneta Ferencja in profesorja Enza Collottija.

Dr. Tone Ferenc je lahko nastopil z delnim pričevanjem šele po rešitvi zapleta, ki je glede njegovega pričevanja nastal tik pred nastopom. Ko je bil predsednik sodnega zbora dr. Maltese seznanjen z dejstvom, da Ferenc razpolaga z vrsto novih, za tržaški proces pomembnih dokumentov, je poskušal s proceduralnim manevrom odložiti njegovo pričevanje. Ferenc naj bi, kot je menil, najprej sodišču predložil dokumente, da jih prevedejo v italijanščino in proučijo. Šele nato bi ga pozvali, naj obrazloži dokumente in pove sodišču svoje znanstveno mnenje o nalogah in delovanju Einsatzkomanda Reinhard, tržaške Rižarne, vlogi kalaboracionistov in drugih pro-

Imena številnih kolaboracionistov in izdrišla nepričakovano na dan med včerajšnjo razpravo

Sklicevanje na strogo spoštovanje kazenskega postopnika pomeni izključitev nekaterih prijavljenih prizadetih strank? - Nenavadni doživljaji Adolfa Grunerja - Danes soočenje med Hessejem in Carlom Grinijem

NA PROCESU ZARADI ZLOČINOV V UNIČEVALNEM TABORIŠČU V RIŽARNI

Primer partizana Dekleve dramatično razgalil pomanjkljivosti in napake italijanske pravice

Ker ie med begom šest dni pred koncem

blemi. Dr. Ferenc pa je takšno formalistično »izvijanje« upravičeno odklonil. Zato je dr. Mattesse popustil in dovolil dr. Ferencu, da je za javnost in sodišče opredelil dokumente po vrstah, pojasnil njihov izvor in na kratko obrazložil vsebino posamezne skupine dokumentov. Zato bo prav, da iz Ferencove strogo znanstvene razlage, ki je skupaj z zajetnim svežnjem 10 map (okoli 150 strani) dokumentov napravila na navzoče izredno močan vtis, omenimo na kratko le tri za sodni proces vsebinsko najzanimivejše skupine dokumentov, in sicer:

— tiste, ki kažejo na nepretrgano vzročno povezanost (kontinuiteto) prizadevanja nacističnih organizatorjev in izvajalcev programa množičnega pobijanja zasnovane in vodene evanazijske akcije (pobijanje umorilnih — AKTION »T-4«, ki se je leta 1942 preimenovala v »AKTION REINHARD«, v njej pa so nacisti iz Einsatzkomanda Reinhard množično pobijali Žide, Poljake in druge antinaciste v vzhodnopolskih taboriščih Belsecu, Sobiboru in Treblinki, od koder so jeseni 1943 prenesli celotno organizacijsko strukturo že omenjenega morilskega odreda na Primorsko, v Istro in Trst, kjer so isti specialisti nadaljevali s pobijanjem partizanov in protipartizanskih, čičarijskih, kotarskih in drugih vaseh do konca vojne.

— Druga tudi izredno pomembna vrsta dokumentov razgalja kalaboracioniste — predvsem italijanske. Med temi zavzema posebno mesto seznam 6. čete 122 italijanskih esesovcev iz tako imenovane stražarskega bataljona, čigar pripadniki so stražili jetnike v tržaški Rižarni in se udeleževali roparskih pohodov v protipartizanskih ofenzivah. Tu velja dodati, da je bilo avgusta leta 1944 šest takih čet in če je imela vsaka približno toliko moštva kot 6. četa, tedaj je štel ta bataljon okoli 730 mož. Izredno pomembni so tudi dokumenti, ki prikazujejo delovanje pripadnikov tržaške finančarske legije, ki so bili od decembra 1943 do aprila 1945 na voljo poveljstvu Einsatzkomanda, torej Wirthu in Allersu za zaščito ceste Reka—Trst pred partizani. Zelo zanimivi so tudi dokumenti o delovanju tako imenovane Collottijeve tolpe iz posebnega inspektorata javne varnosti v Trstu. Collotti je bil po vojni odlikovan od italijanske vlade s srebrno medaljo za zasluge v boju proti partizanom. Ti na izvirni način pojasnjujejo nekatere pomembne okoliščine v zvezi z aretacijami najvidnejših osebnosti iz italijanskega in slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja, kot so Luigi in Giorgio Frausin, Anton Velušček-Matevž, Franc Segulin-Boro idr.

Ze objava 42 imen — delnega seznama 6. esesovske čete — v reviji GENTE pred 14. dnevi je vzbudila izredno pozornost v novinarskih krogih. Nekateri novinarji so organizirali pravi lov na posamezne preživele italijanske esesovce. Tako je npr. revija GENTE objavila razen že omenjenega seznama še dva »intervjuja« z italijanskimi esesovci.

Pričakovati smemo ne le, da se bo »slov«

za italijanskimi esesovci nadaljeval, pač pa tudi, da bodo odvetniki zastavili sodišču zahtevo, da se uvede proti vsem tem kazenski postopek in organizira drugi proces z večjim številom obtožencev.

— Tretja vrsta posebno pomembnih dokumentov zadeva zlasti posebno zaščiten območja v Jadranski operativni coni: cesta Reka—Trst z bližnjim brkinskim in čičarijskim, kraškim in kastavskim območjem, premogokopni bazen Raša z okolico in boksitna ležišča v okolici Pazina. Zlasti so za območje ceste Reka—Trst zanimivi dokumenti v prijavi vojne škode v letih 1945—1946 z območja tedanjih krajevnih narodnoosvobodilnih odborov Kozine do Sapjan. Prizadeti prebivalci z brkinskega in čičarijskega območja v prijavi zlasti obtožujejo esesovskega poročnika Walterja »Arthurja Paula W.... op. pisca) in italijanskega finančarskega poročnika Francesca Rollerija kot vojna zločinca. Oba pa sedaj nemočno živita, prvi v Hamburgu, drugi pa nekje v Severni Italiji.

Drugi izvedenec prof. Enzo Collotti je v triurni razlagi utemeljeval in pojasnjeval zanimiv problem — Ekonomijo nemškega okupacijskega sistema, vlogo Einsatzkomandosov in grup ter kalaboracionistov v njem.

Drugi izvedenec, prof. Enzo Collotti je v triurni razlagi utemeljeval in pojasnjeval zanimiv problem — Ekonomijo nemškega okupacijskega sistema, vlogo Einsatzkomandosov in grup ter kalaboracionistov v njem.

Sklicujoč se na nemškega veleposlanika pri salajski fašistični republiki Rahna, je Collotti dejal, da je vsak za sodelovanje z Nemci pridobljeni pripadnik podjarmljenega naroda ne le nasprotnik manj, ki strelja na nemške vojake, in zato prihrani te dragocene nemške krvi, pač pa predvsem korak naprej v vzpostavitvi ravnotežja antagonizmov med nasprotniki in prijatelji Reicha v boju vseh proti vsem. V nadaljnji razlagi je Collotti navedel podatke, po katerih je nacistom uspelo le s približno 3000 nemškimi civilnimi strokovnjaki in sodelovanjem kalaboracionistov obvladati delovanje uprave in gospodarstva v zasedeni Italiji, kar je pomenilo izreden uspeh v ekonomizaciji okupacijske uprave. Ta pa ne bi bil mogoč brez sodelovanja kalaboracionistov.

Vlogo Einsatzkomandosov pa je Collotti opredelil kot posebno v vzbujanju psihološkega strahu, ki ga je lahko tak specializirani komandos permanentno igral v okupacijski politiki, saj je bila njegova naloga predvsem uničevanje vseh nasprotnikov III. Reicha. Ti oddelki pa niso bili samo člani v sistemu organizacije rajhovske policije in psihološko zastrahovalno orodje, pač pa predvsem pošasten stroj genocida in smrti.

Iz tega je Collotti sklepal, da je šlo pri nacistih pravzaprav za fiziološko degeneracijo sistema države in ne le za njeno patološko izkrivljenost.

Pričevanje dr. Fogarja in Pacorja je bilo sicer zanimivo, vendar ni odjeknilo tako izvirno in močno kot Ferencovo in Collottijevo.

MAKS ZADNIK

HITRO SLIKE ZA RIŽARNO

V Slovenj Gradcu je bil v dneh 12. in 13. febr. posvet sekcije muzejev ljudske revolucije in oddelkov za zgodovino NOB iz vse Slovenije. Udeležilo se ga je 16 predstavnikov, med njimi je bil tudi Albert Jakopič-Hajtimir, predsednik sveta za razvijanje NOB pri republiški konferenci SZDL Slovenije.

Na zelo uspešnih delovnih razgovorih so prisotni razpravljali o srednjeročnem načrtu za to vrst kulturno-zgodovinske dejavnosti in o delovnih nalogah muzejev ter oddelkov NOB v letošnjem letu. Poslušali so tudi izčrpni informaciji, kako potekajo priprave za ustanovitev muzeja NOB in ljudske revolucije za Primorsko, ob drugi pa so ugotavljali, kaj vse kaže storiti, da bi sedanji muzej ljudske revolucije v Slovenj Gradcu pridobil status pokrajinskega muzeja NOB in ljudske revolucije za Koroško. Ta ustanova naj bi seveda z ustreznimi kadrovsko zasledbo vzdrževala podobno kot prva na Primorskem, gradivo o partizanstvu vse Koroške, hkrati tudi iz zamejskega dela. V njej bi bil organiziran poseben dokumentacijski center. Razen kadrovskega vprašanja, ki je silno pereč v vseh tovrstnih slovenskih ustanovah, in vprašanja financiranja bo treba rešiti tudi vprašanja dodatnih muzejskih prostorov v drugem nadstropju sosednje stavbe. Sekcija kot sestavni organ podpira težnjo za ustanovitev obeh ustanov.

V obravnavi številnih vprašanj so nekatera posebno izstopala: tov. Jakopič je zlasti poudarjal, da naj bodo naši muzeji oporišča za približanje pridobitev ljudske revolucije predvsem mladini in baza za zgodovinsko raziskovalno delo, za kar je treba doseči vsestranska razumevanja pri zagotavljanju treh ključnih členov podružljanja, financiranja in kadrovske zasedbe v teh ustanovah.

Precej govora je bilo o potrebi novega zakona o muzejih, pri katerega sestavljanju naj daje sekcija pobude in zahteva, da bo pri tem delu prisotna.

Pomembnejše skupne naloge za prihodnje pa so: sodelovanje pri pripravah celotne dokumentacije za spomenike prve kategorije, razstava ob 40-letnici tekstilnih stavb v Sloveniji in razstava »leto 1941 v Sloveniji«. Zadnja naj bi bila odprta v času osrednje slovenske proslave v Dražgošah in odkritju spomenika. Trije osrednji muzeji — v Ljubljani, Celju in Mariboru — naj bi v uspešnih razstavah gostovali tudi v drugih krajih Slovenije. K zadovoljstvu zelo uspelega sestanka muzealcev je nedvomno prispevala razveseljiva ugotovitev, da se je vloga muzejev NOB v zadnjem času opazno povečala, po zaslugi zanimanja prebivalstva, posebno še mladine.

BELEZKE

SEMINAR O MK

Republiški center MK pripravlja v mesecu marcu seminar za mentorje marksističnih krožkov. Predvidoma bo seminar v Portorožu od 12.—14. marca. Vsebinska seminarja bo naslednja: Marxov pogled na osebnost, marksistična znanost v religiji, socialna patologija in mlada generacija in vloga mentorja v MK kot razgovor. Seminar naj bi izoblikoval neko skupno stališče o vlogi mentorja v MK, kar bi dopolnila predvsem razprava, zaključki pa bodo objavljeni kasneje v posebni brošuri o MK.

RAZSTAVA O SPOMENIKIH NOB NA BLEDU

V okviru proslav ob dnevu žena je v ponedeljek, 8. marca popoldne v avli osnovne šole na Bledu svečano odprli razstavo fotografij, spomenikov in spominskih obeležij NOB predsednik občinskega odbora ZZB NOV Janez Strogovšek, v kulturnem programu pa so se predstavili recitatorji in šolski pevski zbor.

To zanimivo razstavo, ki jo je pripravil foto klub Radovljica ob finančni pomoči občinskega odbora ZZB NOV in kulturne skupnosti Radovljica, so lani ob dnevu republike postavili že v Radovljici, ob dnevu JLA pa v Bohinjski Bistrici. V Gorjah so z razstavo počastili Prešernov praznik, v Lipnici pri Kropi pa jo bodo odprli 27. marca na obletnico smrti revolucionarja in narodnega heroja Staneta Žagarja.

JR

Ob delovnem pogovoru slovenskih muzealcev

Zdi se, da se bodo težki časi muzejev za zgodovino NOB in delavska gibanja vendarle izboljšali. Zanimanje pri ljudeh za te ustanove narašča, njihova vrednost v sklopu beleženja zgodovine in prenašanja tradicij se očitno veča. Tudi muzeji sami se trudijo ustreči zunanemu povpraševanju po njihovih uslugah, hkrati pa bogatiti svoje funduse in urejati nabrano gradivo, kar ni niti malo lahko, predvsem pa izredno zamudno delo.

O svojih težavah, ki niso preproste, in načrtih, ki niso skromni, so spregovorili na svojem srečanju v Slovenj Gradcu, od koder nam je postal poročilo udeleženec ADOLF ANKON, in ga z zanimanjem objavljamo. Prav ta prispevek nas je spodbudil, da se odpravimo tudi v Muzej ljudske revolucije v Ljubljani in поблиže spoznamo, čeprav na kratko, delo tovrstnih ustanov. Prijazno se je ponudil za vodiča v muzejske skrivnosti višji kustos MATIJA ŽGAJNAR.

Poglejmo sedaj, v kakšnih pogojih in na kakšen način dela ljubljanski muzej, saj se da tukajšnje ugotovitve lahko posplošiti še na marsikatero tovrstno ustanovo v Sloveniji, ki bide, kljub priznanju potrebnega dela, hud boj s preobremenitvijo, pomanjkanjem kadra, prostora, ne nazadnje denarja. Stabilizacijski ukrepi in tanek kruh kulturnih skupnosti prizadevajo tudi muzeje ljudske revolucije, pa čeprav so to hrami, ki čuvajo kulturnozgodovinsko gradivo, pričevanja o revoluciji prihodnjim rodovom in postavljajo dostojen spomenik

pisju in revijah, ampak tudi v knjigah in drugod. S tem so naenkrat v škripcih še druge in drugačne ustanove, ne le muzeji. Tudi o tem problemu so govorili v Slovenj Gradcu. Večina se je iz moralnih vrednot izrekla proti takim zahtevam, saj, kot je bilo slišati, so se nekateri borili za svobodo s puškami, drugi s fotografskimi aparati. Kako se bo ta problem rešil, če se bo, bomo morali še nekaj časa počakati.

Kritična točka vseh muzejev je prav gotovo v prvi vrsti personalna zasedba. Zgodovinarjev se šola pri nas veliko, a kaj

KULTURNI OBZORNIK

Muzej revolucije, Trbovlje. Spopad revirskih delavcev in rudarjev s pripadniki fašistične organizacije Orjuna, 1. junija 1924 v Trbovljah.

žrtvam revolucije. Kot je že nekoč občuteno zapel in zapisal pisatelj in pesnik, režiser France Kosmač:

*Žrtvam boja, bratje, sestre,
se globoko poklonimo.
Plačana s krvjo je sreča,
da svobodne dni živimo.*

Delovni načrti, denarne razporeditve, stabilizacijski ukrepi, s temi problemi se ubadajo v strokovnem kolegiju, ki odgovarja za vsakoletni plan in v okvirnem merilu tudi za srednjeročni program. Vsakdan pa je napolnjen z mnogimi malenkostmi, ki spravljajo ob živce in v zadrego maloštevilni kader po muzejih. Vsakodnevni naročili in nalog, priložnostnih uslug, prošenj za organizacijo razstav v najkrajšem roku, dostavo fotografij v nekaj urah, vse to so tiste težave, ki bremenijo delovno silo, ki požirajo delovno energijo, ki povzročajo, da nujna opravila v zgradbi sami zaostajajo, s tem pa se škoda doma veča, postaja skoraj nepopravljiva.

V zadnjem času tare muzeje še ena skrb. Avtorstvo fotografij, posnetih med narodnoosvobodilno borbo. Muzej daje gradivo, kaj naj torej stori, če nekdo zahteva avtorsko plačilo. O tem bodo morali spregovoriti na pristojnih mestih in čim prej, kajti slike se objavljajo ne samo v časopisju in revijah, ampak tudi v knjigah in drugod. S tem so naenkrat v škripcih še druge in drugačne ustanove, ne le muzeji. Tudi o tem problemu so govorili v Slovenj Gradcu. Večina se je iz moralnih vrednot izrekla proti takim zahtevam, saj, kot je bilo slišati, so se nekateri borili za svobodo s puškami, drugi s fotografskimi aparati. Kako se bo ta problem rešil, če se bo, bomo morali še nekaj časa počakati.

Kritična točka vseh muzejev je prav gotovo v prvi vrsti personalna zasedba. Zgodovinarjev se šola pri nas veliko, a kaj ko jih prav malo zamika delo v muzeju. Resnica je, da muzejskega kustosa kot popolno izoblikovano strokovno osebo ne da nobena šola. Prav tako ne arhivarja ali knjižničarja. Kustos se izoblikuje na mestu samem, s prakso in zahtevnim delom. Treba je prehoditi domovino po dolgem in počez, hlastati za gradivom na vseh proslavah, zborih, prireditvah, ob priložnostnih razstavah, skoraj bi lahko rekli, da bi bilo najbolje, ko bi pregledali vsako hišo, posebno v krajih, ki so bili med vojno še posebno pomembni. V blazinah in raznih kotih se skriva material, o katerem mi danes lahko le sanjarimo. Jasno je, da v tem poslu praktično nikoli ne veš dovolj. Brez vprašanja pa je seveda dejstvo, da moraš ogromno vedeti. Kako bi sicer lahko odkrival dejstva, preverjal podatke, izraze, primerjal slike, izjave, dogodke. Biti kustos, se pravi varovalec, je izredno zahtevna naloga, skregana z naglico in netočnostmi, zahteva odgovornega človeka, človeka, ki mu noben napor ni odveč in ki mora imeti celo nekoliko detektivske žilice. Veselje in zadovoljstvo ob novem odkritju pa je nepopisno. Prav to se je zgodilo ob zadnji razstavi, ki jo je priredil v sodelovanju z Ljubljansko banko ljubljanski muzej. Gre za razstavo o denarništvu med NOB. Koliko novih podatkov so dobili, koliko novega materiala, izkazalo se je, da imajo

ljudje doma še veliko nemškega denarja, malo manj je bilo dobiti italijanskega in še tega bolj po naključju, najmanj pa je bilo najti partizanskega. Menda tudi zato, ker se je silno razmahnilo zbiranje teh redkih eksponatov, pa ne le denarja, vseh vrst značk, odlikovanj, znamenj in podobno. Ob takih razstavah se torej odkrijejo mnoga do tedaj neznana dejstva, poglobi in razširi se znanje o nekem dogodku, pojavu, obogati se muzejska zbirka, fototeka, vsi smo bogatejši za še eno brošuro, Institut za delavska gibanja za še eno temo in tako naprej.

Muzeji zbirajo gradivo na svojih območjih in si potem med seboj pomagajo, posojajo predmete, še raje sprejemajo gostujoče razstave. Zadnji čas se je tudi muzejska dejavnost odločila priti na svetlo. Muzejske razstave potujejo po vsej deželi, nekatere so naročene, druge le gostujoče. Tako vidi razstave lahko več ljudi za razmeroma malo denarja. Sicer pa stane muzej ena razstava v poprečju kakšnih deset starih milijonov. Da lahko sploh deluje, dobi finančno podporo od ljubljanske kulturne skupnosti, za tematske razstave pa prispeva še republiška kulturna skupnost. Prav na tem mestu lahko poudarimo, da mora vsak muzej vsako leto ustvariti določena finančna sredstva tudi sam. Prav to dejstvo večsini spravlja delavce v obup, kajti v »lovu« za zaslužkom trpijo »domača« dela, ki pa jih širše občinstvo seveda ne more videti, so pa nujna, če hočemo, da bodo muzeji sploh še lahko poslovali v normalnih pogojih in kar je še zlasti važno, ohranili material pred zobom časa, velikokrat pa tudi pred zobom vlage, neurejenosti kartotek in neprimernih prostorov.

Posebno poglavje so seveda stiki z drugimi ustanovami. Prav v ljubljanskem muzeju bi pod »nujno« potrebovali najmanj še muzejskega pedagoga, kajti kdo naj vzdržuje stike s šolami, kdo skrbi za propagandni material, za poročila v razna glasila, kdo naj vodi po razstavah vedno večje število obiskovalcev. Posebno hudo je spomladi, ko pridejo v Ljubljano, pa tudi druge kraje Slovenije, številne šolske ekskurzije, ki v ogled vključijo tudi Muzej ljudske revolucije. Tudi tujcev ni malo, prednjačijo Rusi in Italijani, saj ima muzej primerno predstavljene tudi garibaldinske brigade. Pred časom je bila tu tudi neka Angležinja, gostja arhiva Slovenije, in v sorodu z Mac Leanom, zavezniškim oficirjem, ki je bil v sestavi zavezniške vojne misije, in se je silno zanimala za vse stalne zbirke na razstavi. Upajmo, da je odnesla ugoden vtis, kljub skromnemu videzu, ki ga ima naš muzej na prvi pogled.

Se in še bi lahko naštevali in pripovedovali o naših muzejih ljudske revolucije. Dejstvo je, da se moramo vsi v družbi zavestati njihove vloge in pomembnosti ne le za nas same, ampak tudi kot del vtisa, ki ga tuji odnesejo iz naše države, saj se velikokrat prav zaradi tovrstnih muzejev mnogi ne morejo dovolj načuditi našemu osvobodilnemu boju in zmagi. Ena največjih nalog ljubljanskega muzeja v letošnjem letu pa je, pripraviti razstavo o prvem letu Ljubljane v ilegali. Času, ki ga je tovariš Boris Kidrič imenoval »država v državi«. Na vrsti so še mnoga gostovanja po domovini, 9. maja bo razstava sanitete v Beogradu, posebna razstava bo šla v jeseni tudi na Poljsko. To so samo okvirni načrti, vmes bo še veliko dela, vse to pa bo osnova za še širši in kompleksnejši prikaz našega narodnoosvobodilnega boja, delavskega gibanja in seveda pogoj za ohranitev in razvijanje vsega, kar smo s tem pridobili.

NEVA MUZIC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

ARETACIJA

*Doma v Bistri v prvi zimi,
fašisti so me uklenili,
odvlekli so me v Borovnico,
v Ljubljani vrgli me v temnico
decembra sedmega v prvi zimi.*

*In marca sedmega naslednje leto,
obsojeni smo bili mladi
na strel in smrt v Gramozni jami;
ravnali kot zveri so z nami —
fašistov naj bo ime prekleto!*

FILIP RIHAR

(prvi del tematske zbirke,
ki jo bomo objavljali
v naslednjih številkah)

Kakor smo obljubljali v prejšnjih nadaljevanjih naše serije, so končno prišla na vrsto protitankovska orožja, s kakršnimi so oboroženi pripadniki naših oboroženih sil in kakršne tudi izdelujemo doma, v naših tovarnah na podlagi načrtov naših konstruktorjev. Gre za razmeroma zelo preprosta orožja, ki jih imajo v svoji oborožitvi pehotne enote JLA in enote teritorialne obrambe, pa tudi za najsodobnejše rakete. Vendar pa je treba še enkrat poudariti — četudi imamo za protitankovski boj na voljo najuodnejše orožje, ki niti za trohico ne zaostaja za najsodobnejšim tujim, pa je hrbenica tovrstnega boja — v množičnosti. Naši prispevki bodo vsekakor zanimivi za mlade bralce, potencialne borce proti tankom, za mlade rezervne starešine, najbrž pa tudi za borce NOV, saj bodo ob opisanem orožju lahko neposredno primerjali sedanje možnosti za boj proti tankom z možnostmi, ki so jih imeli oni v narodnoosvobodilnem boju. Ugotovili bodo, da se je ogromno spremenilo.

Puška in kumulativna tromblonska mina — najbolj množično orožje v boju proti tankom

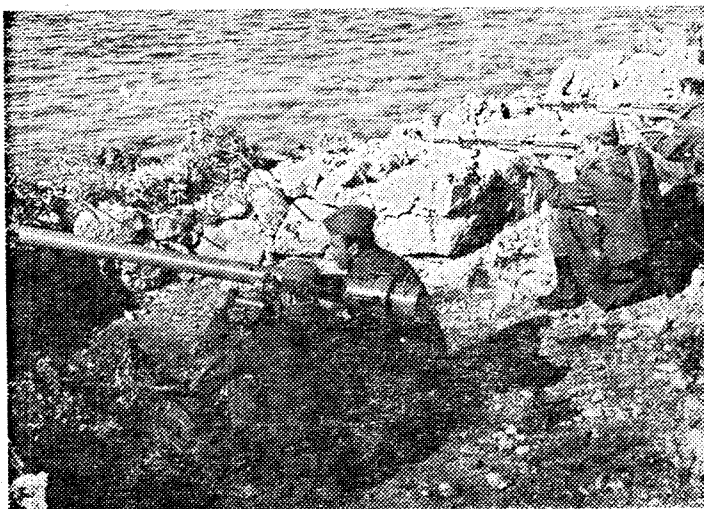
**Ročni minomet M A2 —
tanki. Mina prebija 320**

OROŽJE V BOJU PROTI TANKOM (5)

Protitankovsko orožje iz doma

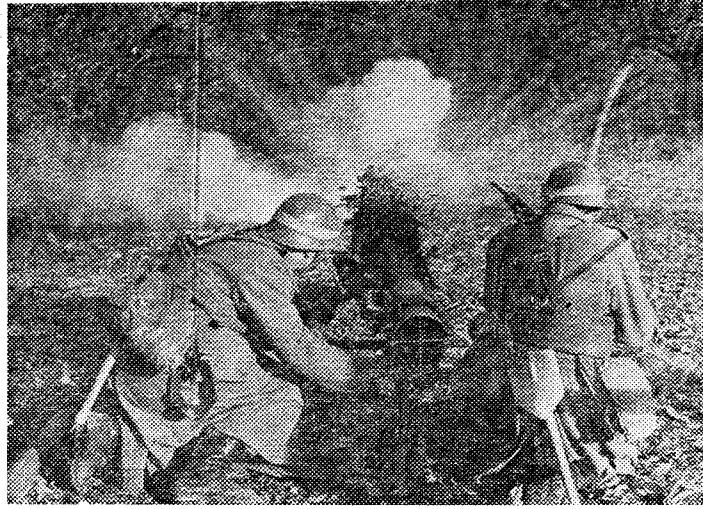
Netrzajni top starejšega modela in brez lafete in koles — lahko prenosno protitankovsko orožje

Kot pri vsakem protitankovskem orožju tudi za netrzajni top velja, da ga je najbolje uporabiti izza kakega kritja.

Najučinkovitejše orožje proti tankom pa je netrzajni top — ta napade tudi do kilometer oddaljeni tank.

Ko useka netrzajni top, se pokadi najprej zadržaj, kamor useka plamen, potem pa še spredaj, kamor useka mina.

Morda se je komu kdaj zdele smešno, če smo v kakem članku zatrjevali, da je puška povsem dobro orožje celo v boju proti letalom. Naj bo še tako smešno, je vendarle res. Če letalo leti dovolj nizko — in tako mora med napadi pogosto leteti — in če strelec pravilno nameri, utegne zadelati pilota ali pa prestreliti letalo kak pomemben del.

Kako mina deluje? Ko aktiviramo pogonski naboj, se mina zaradi delovanja smodniških plinov prične pomikati naprej. Mi-

Pri nas so strokovnjaki do zdaj izdelali že nekaj izvedb ročnega minometa, ki po taktično-tehničnih lastnostih spada med najbolj učinkovite v svetu. Prvi ročni minomet so izdelali že leta 1949, za njim pa so sledili modeli M-57, M-57 A1 in M-57 A2. Vsi trije so si skoraj enaki, razlikujejo se le v nekaterih malenkostih, ki pa ne vplivajo bistveno na način uporabe.

Na tanke streljamo s čela in z boka. Tanki so najbolj občutljivi prav na bokih, zato moramo to čim boljše izkoristiti. Najbolje je kajpak pričakati tank v zasedi in streljati nanj s čim krajše razdalje. In ve deti moramo, da tank prevozi razdaljo 200 metrov — potem nam že uide iz najučin kovitejšega dometa — v 20 do 50 sekundah.

ALBERT KLUN: PR V BOJH A

V bojih za osvoboditev otoka Korčule v 1943 in 1944, t. j. po kapitulaciji Italije, so sodelovali tudi številne čete (baterije) italijanske vojske, ki so bile razporejene v različne bataljone. V 1. in 3. prekomorske brigade so vključili tudi italijanske artilerijske enote. Prekomorske brigade so delovale v bojih na Korčuli, od katerih so bile pomembnejši v decembru leta 1943. Italijanska vojska na Korčuli je bila zaupana 13. dalmski bataljon (brez enega bataljona), 1. prekomorski bataljon in 1. prekomorski bataljon. Korčulskemu odredu in 5. pomorski bataljonu (POS).

Razpored enot NOVJ je bil naslednji: 13. dalmatinska brigada — 2. bataljon od rta Ražnjača do mesta Korčule, 4. bataljon od Korčule do Račičca, 3. bataljon je ostal v brigadni rezervi v vasi Pupnat, 1. bataljon pa se je zadrževal na otokih Mljetu in Lastovu.

1. prekomorska brigada je branila sektor: zaliv Samo-

1. prekomorska brigada je
branila sektor: zaliv Samo-

grad, sa i
obala ot rt
Vela Luk t Tre
steno, zakarbu
Brigada po
Italije nov bra i
decembra 43 in
taljone, te pred
borb na puli j
narice odil, na
ski batalj 14.
1943 odpi na

Proizvodnja in prodaja orožja

Vojaški proračuni naraščajo. Prodaja orožja se je spremenila v velik, donosen posel. Letno gre na svetovnem trgu v denar za 25 do 30 milijard dolarjev orožja in vojaške opreme. Veliki kupci so dežele tretjega sveta.

Proizvodnja in prodaja orožja pripada razviti državi, predvsem velesilam. Nanje odpadeta dve tretjini, na vse druge države pa tretjina vrednosti prodanega orožja. Na svetovnem trgu letno prodajo za več kot 25 milijard dolarjev orožja. Od skupnih denarnih sredstev, predvidenih za vojaške potrebe v svetu, ki jih cenijo na približno 300 milijard dolarjev, več kot tretjino vložijo razvite države za proizvodnjo orožja. ZDA so v zadnjih nekaj letih izvozile in prodale za več kot 30 milijard dolarjev orožja. Sovjetska zveza letno prodaja za 5,5 milijarde dolarjev orožja, Zvezna republika Nemčija za 18 milijonov dolarjev. Tudi Francija se je v zadnjih letih povzpela v vrh, kar zadeva proizvodnjo in trgovino z orožjem. Na leto izvozi in prodaja na svetovnem trgu za okoli 200 milijard frankov orožja.

Omenjene države prodajajo nadvse sodobno orožje raznih vrst. Predvsem imajo na prodajnih seznamih rakete, vojaška letala, tanke, vojne ladje, podmornice in vojaško opremo. Najbolje gredo v denar vojaška letala z velikimi tehničnimi zmoglostmi, raketni sistemi »zemlja-zrak«, »zemlja-zemlja«, bojna vozila — predvsem tanki — in druga številna vojna oprema.

Omenili smo vojaška letala kot najbolj »kurantno« blago. Tako ima Francija od 10 izdelanih tipov letala MIRAGE kar 8 tipov namenjenih za izvoz v druge države. V ZDA je skoraj polovica vse proizvodnje letal predvidena za izvoz in za potrebe dru-

gih armad. Na drugem mestu kot najbolj prodajano blago so oklepna vozila, predvsem tanki. Pri tem je najbolj iskan tank LEOPARD, izdelek ZR Nemčije, ki velja od 1,1 do 1,7 milijona mark. V svoji oborožitvi ga imajo skoraj vse države pakta NATO in še mnoge druge. Pred nedavnim pa so se zanj začele zanimati tudi ZDA.

Skoraj polovico vsega orožja, ki je na prodaj na svetovnem trgu, kupijo države tretjega sveta. Večinoma so to države, ki so se osvobodile izpod kolonialnega jarma in imperialistične prevlade. Prav zaradi tega pa so bile prisiljene, da so si ustvarile svoje oborožene sile, ki jim bodo zagotavljale nadaljnji obstanek, obrambo svobode, neodvisnosti in mirno izgradnjo družbene ureditve, brez vmešavanja s strani. V njihovi vojaški doktrini je navzoča misel, da so oborožene sile izključno namenjene za obrambo dežele. Z nakupi orožja po temtakaem opremljajo oborožene sile, ki bodo razvite do take stopnje, da bodo morebitne agresorje odvrčale od njihovih namenov.

V obdobju od leta 1967 do 1973 so na svetovnem trgu največ orožja kupile države Bližnjega vzhoda, predvsem po končani oktobrski izraelsko-arabski vojni leta 1973. V vojni izgubljeno orožje je bilo treba naglo nadomestiti. V primerjavi z drugimi državami je bil največji kupec orožja Izrael. V letu 1974 je Izrael za vojaške potrebe porabil skoraj polovico bruto nacionalnega dohodka. V letu 1975 pa se je vojaški proračun te države povečal kar za nekajkrat — številka se je povzpela na 4 milijarde dolarjev. Vojaški izdatki na prebivalca dosega okoli 1000 dolarjev in so največji na svetu. Izrael dobi od ZDA na leto povprečno za skoraj 4 milijarde dolarjev orožja — polovico v obliki brezplačne pomoči in kreditov. Veliko pomoč pa dajejo Izraelu tudi židovske organizacije v ZDA. Samo pred koncem leta 1975 so Izraelu poslale za skoraj 5 milijard dolarjev vojaške opreme.

Egipt bogato uporablja izkušnje iz prejšnjih vojn in se zato loteva obsežnih ukrepov pri kreipitvi oboroženih sil, da bi zavaroval svojo svobodo in neodvisnost. Ravno zaradi izraelske agresije je moral Egipt porabiti polovico svojega narodnega dohodka za nakupe in proizvodnjo orožja. V preteklih petih letih je v te namene porabil okoli 12 milijard dolarjev. Tako je od leta 1976 dalje v ZSSR kupil vsako leto za 2,5 milijarde dolarjev orožja. Ocenjujejo, da so Egipt vojne z Izraelom dogodele — vsaj 40 milijard dolarjev. Tako goromne izdatke za nadomestilo izgubljenega orožja pa bi težko prenesla še veliko močnejša država, kot je Egipt.

Saudova Arabija je v ZDA kupila za 2 milijardi dolarjev orožja. Letošnje naročilo pa je vredno 1,25 milijarde dolarjev in ga je ameriški predstavniški dom že odobril. Večina članov odbora je glasovala za odobritev prodaje orožja, poudarjajoč, da imajo ZDA samo tako lahko vpliv na tem območju.

Sirija je po oktobrski vojni leta 1973 kupila orožje v Sovjetski zvezi, in to za 2 do 2,5 milijarde dolarjev. Cenijo, da ta država letno odvaja za nakupe orožja do milijarde dolarjev. Za egiptovsko armado je siriska najmoderneje opremljena, seveda z naj-sodobnejšim orožjem sovjetske izdelave. Iran pa je pred nekaj leti kupil v ZDA za 3 do 4 milijarde dolarjev orožja.

Zelo velika je tudi prodaja orožja državam na afriški celini. Tako bo po najnovejših podatkih Zair kupila v ZSSR za 50 milijonov dolarjev orožja. Tudi Mozambik, Tanzanija, Angola, Zambija in Botswana opremljajo svoje armade s številnimi vrstami orožja, kupljenega na svetovnem tržišču. Te države afriškega kontinenta se oborožujejo povsem upravičeno, saj je vse bolj ogrožena njihova svoboda in neodvisnost zaradi »apetitov« rasistične Rodezije in vmešavanja nekdanjih kolonizatorjev.

MIRKO DRČA

Kako postaneš starešina

Vsak državljani SFRJ moškega spola, ki je končal najmanj tretji razred srednje šole z dobrim uspehom, kakor tudi učenci strokovnih šol, lahko postanejo gojenci vojaške akademije in po končanem šolanju podporačniki raznih rodov in služb JLA. To so lahko fantje, ki so rojeni v letu 1955 in pozneje. Morajo biti zdravi, sposobni za aktivno vojaško službo, ne smejo biti sodno kaznovani (tudi zdaj ne smejo biti v preiskavi) in morajo biti neoporečni. Občinski odsek za narodno obrambo jim mora dati priporočilo za šolanje in službovanje v oboroženih silah; iz šolskih spričeval pa mora biti razvidno, da bodo po vsej verjetnosti končali zadnji razred z najmanj dobrim uspehom.

Mladenič, ki želi postati starešina JLA, mora kandidirati na natečaju, ki bo kmalu razpisan za eno od naslednjih akademij: Vojaško akademijo kopenske vojske,

ki ima devet smeri — pehotno, topniško, topniško-raketne enote protiletalske obrambe, oklepne enote, inženirske enote, zveze, ABH zaščito, intendantske in geodetske službe — in v kateri traja šolanje štiri leta; Tehnično vojaško akademijo kopenske vojske s strojno, elektrostrojno, elektrotehnično, kemično-tehnološko in prometno smerjo s štirimpolletnim ali petletnim šolanjem; Letalsko vojaško akademijo (za pilote) s štirimletnim šolanjem; Letalsko tehnično vojaško akademijo s triletnim šolanjem; Mornariško vojaško akademijo s pomorskimi in tehnično-strojnimi oddelki s štirimletnim odn. petletnim šolanjem.

Za učence iz delavskih poklicev veljajo posebni pogoji. Učenci iz strojne in elektrotehnične smeri lahko kandidirajo za vse vojaške akademije, tisti iz grafične in gradbene smeri pa tako za vojaško akademijo kopenske vojske z vsemi rodovi kakor tudi

za intendantsko in letalsko akademijo. Učenci, ki so končali šolanje kemične ali kemično-tehnološke smeri, lahko konkurirajo za vojaško tehnično akademijo kopenske vojske in letalsko vojaško akademijo. Učenci šole PTT, kmetijskih, tekstilnih, trgovskih in gostinskih šol lahko kandidirajo za šolanje na vojaški akademiji rodov kopenske vojske in intendantske službe.

V natečaju so predvideni še neki posebni pogoji. Učenci srednjih šol, ki kandidirajo za tehnično vojaško akademijo kopenske vojske morajo opraviti kvalifikacijski izpit iz matematike, kar pa ne velja za tiste, ki končajo četrti razred vsaj s prav dobrim uspehom in ki imajo v matematiki prav takšno oceno. Učenci strokovnih šol polagajo izpit iz matematike, fizike ali kemije. Če teh učencev ne sprejmejo v eno od vojaških akademij, lahko obiskujejo pripravljalne šole in po uspešnem zaključku jih napotijo v ustrezne vojaške akademije. Programe za kvalifikacijske in sprejemne izpite dobijo kandidati pri občinskih oddelkih za narodno obrambo.

Natečaj je odprt do 20. maja 1976; zato je treba pohiteti. Postopek je enostaven. Kdor se želi udeležiti natečaja, dvigne pri občinskem odseku za narodno obrambo formular za prošnjo in potrdilo, da je sposoben za službo v JLA. Prošnjo mora opremiti s kolekom za 2.— dinarja, priložiti rojstni list, prepis spričevala za predzadnji razred in potrdilo o učenem uspehu v prvem polletju zadnjega razreda ter potrdilo o sposobnosti za službovanje in šolanje na vojaških akademijah; vse te dokumente odda omenjenemu občinskemu organu. O njegovih dokumentih izrazi mnenje komisija vojaške akademije, za katero se je prijavil. Komisije vojaških akademij obvestijo o sklepu vsakega kandidata do konca avgusta.

Sprejeti kandidati dobijo brezplačno stanovanje v internatu, hrano, obleko, obutev, učbenike, šolski pribor in zdravstveno zaščito ter povrnitev potnih stroškov za potovanje domov med počitnicami, prejemajo pa tudi mesečne denarne zneske za osebno porabo. Vse pravice kandidata in zveznega sekretariata za narodno obrambo so obsežne v pogodbi, v kateri je navedena tudi obveznost gojenca, da mora vrniti stroške šolanja, če se šolanje prekine po njegovi krivdi. Po končanem šolanju gojenci postanejo podporačniki v rodovih ali službah, za katere so se izločali, in ostanejo v službi, kot je predvideno po zakonih.

M. GEORGIJEVSKI

čih logov

v tem času pa tudi dobro izurjeni strelci lahko izstrelijo največ 2 do 4 mine. Potrebna je torej hladnokrvnost, mirna roka, dobra presoja in dober zaklon.

Tretje, še bolj učinkovito orožje pehote in enot teritorialne obrambe v boju s tanki pa so netržajni topovi, orožje, ki je lažje od artilerijskega orožja istega kalibra v klasičnem topništvu. Mine za te topove so kumulativne, njihov pogonski naboj zgori v cevi in mino izstrelijo proti cilju.

Pri nas so vojaški strokovnjaki izdelali dva netržajna topa — M—60 in M—60 A kalibra 82 mm, ki sta drugače povsem enaka, le da ima prvi kolesa z zračnicami, kar je njegova slaba stran, drugi pa ima na kolesih že penasto gumo, ki je neranjljiva, zato pa precej trša in mora top imeti v ogroditve vgrajene posebne amortizatorje.

Naši netržajni topovi so zelo učinkovito orožje, od drugega, doslej omenjenega učinkovitejši zlasti zato, ker z njimi lahko napadamo do 1.000 metrov oddaljene tanke, najuspešneje pa na razdaljo brisanega dometa, to je do 500 metrov daleč. Kumulativna mina prebije oklep slehernega danes znanega sodobnega tanka, in to ne glede na to, ali je tank oddaljen 50 ali 1.000 metrov. Mina ima jeklen plašček in so njeni delci smrtonosni za vojaške, ki niso v zaklonih. V tem se razlikuje od kumulativne mine ročnega minometa, katerega plašček je aluminijast in vojakom ne preveč nevaren.

Tudi pri netržajnem topu je potrebna velika pazljivost. V nevarni coni za orožjem ne sme biti nikogar, prav tako pa tam ne sme biti naloženo strelivo ali kak drug vnetljiv material. Tudi tu vsaj 50 metrov za orožjem ne sme biti nikogar. Prav tako ne sme v polmeru 25 do 40 metrov okrog netržajnega topa v trenutku, ko ustrelimo, nihče biti z obrazom obrnjen proti orožju, ker bi ga lahko poškodovalo kamenje, pesek, prah ali neizgoreli smodniki.

Prihodnjič:
NEVARNOST IZ TAL

PREKOMORCI NA KORČULI

Korčule v letih Italij, so sodelovali v bataljoni (divizije) prekomorci so štirikrat so bili naj-3. Ohamba otoka almatiski brigadi, komorci brigadi, orskem operativ-

Ukazano je bilo, naj ta bataljon vzame s seboj svojo opremo, orožje, čimveč ročnih bomb in toliko hrane, kolikor jo ima. Bataljonu je takrat poveljeval Nenko Kostić, politkomisar pa je bil Ferdinand Ferjančič, ki ga je na Hvaru zamenjal Jože Zivic. Tudi številka bataljona ne drži, saj je bil v Italiji to 2. slovenski bataljon, ko pa so enote reorganizirali in odpeljali v domovino, jih niso več obnovili po nacionalnem načelu.

Iz tega sledi, da so na otoku Korčuli poslej ostali samo trije bataljoni, ki so nato sestavljali 1. prekomorsko brigado, drugi štirje pa, ki so bili na Visu, Hvaru, Braču in Šolti, so se pripravljali, da bodo kot 2. prekomorska brigada odšli v Drvar, kjer se je takrat zadrževal vrhovni štab.

Bataljoni 1. prekomorske

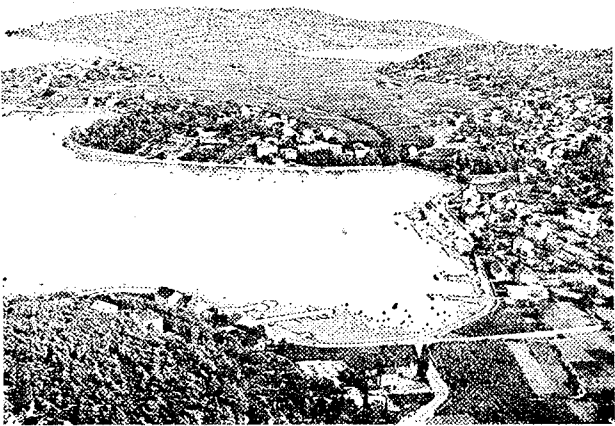
brigade na otoku Korčuli so bili takole razporejeni: 1. bataljon in štab brigade sta se nahajala v brigadni rezervi v krajih Blato in Smokvici, 2. bataljon je bil razporejen na prostoru od zaliva Račišče do Prigradice ter 3. bataljon od Prigradice do Praprotne — Treh luk do Brna.

Korčulski odred, sestavljen iz dveh bataljonov, (skupaj kakih 400 borcev) je branil sektor od Brna do rta Ražnija.

Artilerija je imela tri topove 105 mm, dva 75 mm in šest protitankovskih topov, ki pa jih niso mogli učinkovito uporabljati, saj zanje niso imeli dovolj streliva in prevoznih sredstev.

Usodna napaka je bila v tem, da je operativni štab za obrambo otoka napačno ocenil situacijo, saj je precenil resnično zmoglost naših enot, ko je sklenil izvršiti desant na polotok Pelješac in tam napasti nemška oporišča. Zaradi tega je bilo potrebno, da se 13. dalmatinska brigada koncentrirala na vzhodnem delu otoka, njene položaje pa naj bi prevzela 1. prekomorska brigada. Do zamenjave teh enot je prišlo prav v trenutku nemškega napada. Možno je sklepati, da je nemška obveščevalna služba zvedela za načrte operativnega štaba in za priprave za napad na Pelješac.

Dne 22. decembra 1943 so se Nemci izkrcali na otoku Korčuli. Zgodaj zjutraj, ob pol petih, se je vsul na položaje borcev ogenj iz desetih do petnajstih nemških topov, postavljenih od Orebiča do Vignja na Pelješcu. (Se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

VIPAVA

BORCI IN SKRB ZA NEGOVANJE TRADICIJ

Dne 15. februarja so se zbrali na letni konferenci borci NOV iz Vipave. Kljub slabemu vremenu in starosti so prišli skoraj vsi člani. Tudi iz poročila predsednika Slavana Krhneta je razvidno, da jih še vedno tesno povezuje duh tovarštva. Nad 50 odstotkov jih je še aktivnih. Neposredno sodelujejo z vsemi organi ljudske obrambe, JLA, teritorialnih enot, civilne zaštite in družbenopolitičnimi organizacijami. ZB NOV Vipava je zato prejela lani plaketo zveznega odbora ZZB NOVJ in malo plaketo od komandanta divizije JLA v Postojni.

V zvezi s prenašanjem tradicij NOB na mlajši rod so ugotovili, da je bilo storjenega že marsikaj. Zaradi večje sistematičnosti dela pa so izvolili posebno komisijo za razvijanje in prenašanje tradicij. Pri tem je bilo poudarjeno, da noben spis ne more odtehtati osebnega pripovedovanja borcev o svojih doživetjih.

Na konferenci so izvolili tudi komisijo za družbeno samozaščito in SLO. Predsedniku Titu so poslali brzojavno pismo s pozdravi in najboljšimi željami, sekretariatu za zunanje zadeve pa so poslali protestno pismo, v katerem obsojajo zločin v Frankfurtu.

ZORA HREPEVNIK

TRŽIČ

SEMINAR O VARSTVU INVALIDOV IN BORCEV

Občinski odbor ZZB NOV Tržič je v mesecu decembru 1975. leta sprejel sklep, da organizira enodnevni seminar za vse vodilne člane borčevske organizacije, kjer bi se leti seznanili z vsemi predpisi s področja varstva invalidov in borcev NOV. K sodelovanju na seminarju je občinski odbor povabil republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov in skupnost pokojniškega in invalidskega zavarovanja — podružnico Kranj.

Seminar je bil 17. februarja in je izredno dobro uspel, saj se ga je udeležilo preko 40 članov ZB NOV, ki opravljajo najodgovornejše funkcije v občinski zvezi, krajevnih združenjih, združenju VVI in občinski komisiji za zadeve invalidov in borcev NOV. Na seminarju so podali izčrpno obrazložitev s področja borčevske, invalidske in pokojniške zakonodaje tov. Just Miklavc, namestnik predsednika republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov s svojimi sodelavci in tov. Anton Beton, predstojnik podružnice SPIZ Kranj, katerim se za njihovo sodelovanje in pripravljenost iskreno zahvaljujemo. Vsi udeleženci seminarja si takih srečanj še želimo in naj bi le-ti postali stalna oblika izobraževanja naših članov. Še posebno pa bo seminar koristil tistim članom, ki bodo vodili in sodelovali na letnih konferencah krajevnih združenj borcev in vojaških invalidov, katere so se v občini Tržič pričele 21. februarja in bodo zaključene do konca aprila t.l.

TONE STRITIH

ZGORNJI TUHINJ

GLAS Z MENINE PLANINE

Letos je minilo 32 let, odkar je bila na Osekih na Menini planini tragična bitka. V dneh 7. in 8. februarja 1944 sta se na tistem mestu zadrževala 1. bataljon in komora Šlandrove brigade. Nemci so borce nepričakovano obkolili in napadli z vseh strani. Točnih podatkov o žrtvah še ni, vendar je znano, da jih je bilo nad trideset. Na Osekih je zdaj spominsko obeležje, Tuhinjeci pa so 8. februar izbrali za krajevni praznik. Mladinci so letos pripravili proslavo v kulturnem domu na Lazih, naslednjega dne pa so se udeležili pohoda na Oseke. Kljub snegu se je zbralo 58 udeležencev. Ob spomeniku je spregovoril borec Šlandrove brigade Tone Podbevšek-Srečo. V imenu ZRVS je govoril tudi Franc

Kadunc, ki je zaključil slovesnost z besedami:

»Borci umirajo drug za drugim. Kdo se bo čez nekaj let udeleževal takih pohodov kot je današnji? To bodo potomci borcev, ki se bodo množili iz roda v rod in prenašali tradicije NOB. Število udeležencev na takih prireditvah se torej ne bo manjšalo, marveč bo postajalo vse večje. Le tako bomo izrazili vsaj del hvaležnosti vsem tistim, ki so se bojevali in dali življenje za našo svobodo.«

JERNEJ KADUNC

VELIKE LAŠČE

REZERVNI VOJAŠKI STAREŠINE SO DRUŽBENO AKTIVNI

Osnovna organizacija ZRVS Velike Lašče je imela 17. januarja letni občni zbor. Udeležba je bila polnoštevilna in le nekaj članov je dalo predhodno pismo ali ustno opravičilo. Občni zbor je začel predsednik osnovne organizacije Milan Tomšič, gradivo so pripravili člani komisij, organizacijsko pa ga je dopolnil tajnik osnovne organizacije Slavko Purkat. Iz poročil je razvidno, da je bila zelo delavna strelska družina in da je vanjo vključenih 180 mla-

Člani ZRVS in strelske družine, ki so se udeležili predavanj o civilni zaščiti in splošnem ljudskem odporu.

dih. Organizacijo vodijo člani ZRVS, ki redno vadijo in se tudi udeležujejo občinskih, medobčinskih in republiških tekmovanj. Družina je dosegla več odličnih uspehov, za katere je dobila več plaket, priznanj in pokalov. V minulem letu je osnovna organizacija ZRVS organizirala izlet in s seboj povabila nekaj marljivih pionirjev iz višjega razreda osnovne šole »Primož Trubar« iz Velikih Lašč. Med izletom si je ogledala tudi Kumrovec. Organizacija ZRVS je ob tej priložnosti podarila muzeju maršala Tita spominsko delo s posvetilom. Osnovna organizacija vsako leto slavi dan JLA, ko skupno z drugimi množičnimi organizacijami razvije svoj prapor. Ta svečanost je vsako leto dobro pripravljena. Kulturni program pripravljajo učenci osnovne šole »Primož Trubar« iz Velikih Lašč. Posebna zahvala gre zato kadru na šoli, ki vložil v priprave mnogo prostega časa in truda.

Osnovna organizacija ZRVS se je udeležila raznih proslav: Zbora aktivistov Notranjske, proslave v Ljubljani ob odkritju spomenika na Trgu revolucije, občinskih in krajevnih praznovanj v OS Ljubljana Vič-Rudnik ter v Grosuplju in Ribnici.

Vsak sestanek, občni zbor ali akcija lepo uspe, kadar je doro pripravljena.

FRANC RIGLER

KRESNICE

PRED NOVIMI NALOGAMI

Borci iz Kresnic in okolice so na svoji letni skupščini z zadovoljstvom ugotovili, da so akcijski program nalog v jubilejnim letu osvoboditve opravili v celoti in ga celo presegli. Odbor je lani imel osem sej. Člani organizacije so z njim tesno povezani. Mnogi med njimi sodelujejo tudi kot

delegati v občinski skupščini in krajevni skupnosti. Povezani so tudi z mladino, ki se je aktivno udeleževala vseh proslav. Pomagali so pri Kurirkovi pošti. V osnovni šoli v Kresnicah so pripravili troje predavanj o NOB. S pomočjo podjetja Apnenica so uredili novo spominsko obeležje na Apnenici. Svoj prapor so ponesli na vse proslave: na Janče, v Zagorje, Moravce in Ljubljano. Na dan borca so obiskali in obdarili ostarele člane ZB. Vse leto so skrbeli za vzdrževanje spomenikov, obeležij in grobov. Aktivno so sodelovali v SLO in družbeni samozaščiti. Izdelali so seznam aktivistov nekdanjega okraja Kresnice in ga izročili komisiji pri ZZB NOV Litija.

Organizacija šteje še precej članov, toda lani jih je preminulo devet. Osemnajst članov je bilo predlaganih za odlikovanje za delo v času NOB.

V programu dela za letošnje leto imajo med drugim sklep, da bodo v sodelovanju z ZZB NOV Litija in ZB NOV Jevnica začeli s pripravami za postavitev spomenika v Zasavju padlim borcem, ki bo stal v bližini Kresniških Poljan. Pomagali bodo tudi pri urejanju muzeja NOB v gradu Bogenšperk. Stalno bodo skrbeli za vzdrževanje spomenikov, obeležij in grobov. Vso skrb bodo posvetili SLO in družbeni samozaščiti. Sodelovali bodo pri Kurirkovi pošti.

Na skupščini so sprejeli tudi resolucijo, v kateri najodločneje obsojajo zahrbtni uboj konzula Edvina Zdovca.

VINKO GABRŠEK

TREBIJA

NEKATERE MOTIJO CELO SPOMENIKI

Združenje borcev NOV Trebija v Poljanski dolini je eno izmed najbolj aktivnih v občini. Dne 22. februarja so člani tega združenja imeli svojo redno letno skupšči-

no. Na skupščino so po visokem snegu prišle tudi stare žene iz vasi Stara Oselica, Kladje in Podgore. Na skupščini so razpravljali o raznih odprtih vprašanjih in ob koncu sprejeli bogat program dela za leto 1976. Oddolžili so se tudi spominu na štiri umrle člane v preteklem letu.

Ocena dela v letu 1975 je bila sprejeta kot zelo zadovoljiva. Uspešnost se je odražala na področju obrambnih priprav in družbene samozaščite, v skrbi za vzdrževanje spomenika in drugih spominskih obeležij NOB, reševanju socialnih in zdravstvenih problemov članstva ZB ter skrbi za obujanje in prenašanje tradicij NOB na mlajše. V velikem številu so se člani ZB udeleževali proslav ob 30-letnici osvoboditve in tesno je bilo sodelovanje z vsemi drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, odborom za SLO in KS Trebija. V preteklem letu so člani ZB opravili nad 1500 ur prostovoljnega dela pri delih ob spomeniku PB, pri akcijah KS, ter v akcijah gasilskega društva Trebija.

Na seji so izrazili protest zaradi motenja pri vzdrževanju spomenika in okolice (zelenice) pri spomeniku PB NOV na Trebiji. Lastnik je najmočnejši kmet na vasi (21 glav živine ima v hlevu in stroje za obdelavo zemljišča, avtomobil, molzni stroj itd.) in napada člane upravnega odbora ZB, ker se na njegovem zemljišču brez njegovega privoljenja vzdržuje spomenik PB, Zahteva celo, da bi on dovoljeval nasaditev rož in drugih rastlin. Naj omenim, da spomenik zares stoji na njegovem zemljišču in s tem ni povzročene nobene škode. ZB NOV Trebija je ob postavitvi tega spomenika dobila privoljenje od prejšnjega lastnika, da sme to zemljišče brezplačno koristiti za svoje potrebe in je bil še ponosen, da bo na njegovem zemljišču postavljen spomenik. Novi prevzemnik tega posestva pa je drugačnega mišljenja in ima škodljiv in žaljiv odnos do Združenja borcev NOV. Prav bi bilo, da se mu to zemljišče odvzame z razlastitvijo.

FRANC GALIČIČ

IZ NASIH KRAJEV

LENART V SLOVENSKEH GORICAH — V Lenartu se že dlje časa zavzemajo, da bi dobili primeren spomenik ljudski revoluciji. Zelja se jim bo izpolnila letos 9. maja. Denar imajo že zagotovljen. Precej so ga zbrali tudi sami občani. Veljal bo 460.000 dinarjev. Izdelan bo po osnutku kiparke Vlaste Tihec-Zorko.

F. H.

Dne 4. t. m. so se člani našega uredništva sestali z dopisniki in sodelavci v Kopru. O tem srečanju bomo poročali v prihodnji številki.

POSTOJNA — V streljanju z zračno puško, ki ga je pripravilo OSZ Postojna, je nastopilo 20 ekip. Ekipno so zmagali strelci Postojnske jame Josip Sajevec, Cvetko Bajc, Jože Korče in Edvard Progar, ki so nastreljali 648 od 800 možnih krogov. Med posamezniki je bil najboljši Milan Belobrajdič s 181 krogi. Norme za dobrega strelca je izpolnilo 25 strelcev, za odličnega pa sedem.

D. PROGAR

BEGUNJE NA GORENJSKEM — V Begunjah so se sestali predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Pogovorili so se o slovesni otvoritvi nove osnovne šole, ki naj bi bila 6. marca. Slovesnost so prestavili na 4. maj, ker okolica in dostop še nista urejena. Novi šolski objekt bo poimenovan po 4. maju, tj. po krajevnem prazniku, ki ga slavijo na dan, ko so bile Begunje osvobodjene in rešeni zadnji jetniki iz zaporov.

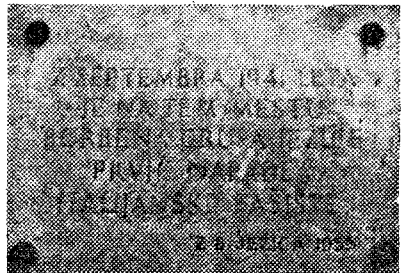
PAVLE VUGA

SLOVENSKA BISTRICA — Ob letošnjem občinskem prazniku so v Črešnjevcu slovesno predali namenu novo osnovno šolo. Na zadnji seji občinske konference ZKS so sklenili, da se bo nova šola imenovala po revolucionarju Veljku Vlahoviču. Slovesnost poimenovanja je bila 7. marca, na obletnico smrti pokojnega Vlahoviča. V šoli so priredili posebno sobo, kjer bodo zbrana vsa dela velikega borca.

F. H.

LJUBLJANA-SISKA — Na letni skupščini ZB NOV v Dravljah so posebej poudarili pomen prenašanja tradicij na mladi rod in družbene skrbi za vzgojo v duhu samoupravnega socializma. Borci in aktivisti ter njihovi odrasli otroci se morajo bolj aktivno vključevati v sodelovanje na področju dela s cicibani, pionirji in mladinci.

P. S.

Ko so na področju stanovanjske sosseke B) pred Bratovševo ploščadjo v Ljubljani podrl kmetijo Mira Pečarja, so odstranili tudi spominsko ploščo, ki je bila vzdignjena na tej hiši. V bližini nameravajo urediti park, v katere bo dobila svoje novo mesto tudi ta spominska plošča. O ureditvi so se že pogovorili Zavod za spomensko varstvo, ZZB NOV in krajevna skupnost Posavje. Posnetek je bil napravljen pred letom dni na starem mestu. Občani si želijo, da bi dela potekala hitreje kot zdaj.

Besedilo in foto: ANDREJ SELAN

CELJANI ZMAGOVALCI ŽE DRUGIČ

Športno društvo Invalid Celje je priredilo že deveto izdajo tradicionalnega tekmovanja v počastitev pohoda 14. divizije. Pokroviteljstvo je prevzelo podjetje Tehnomerkator iz Celja, sodelovale pa so ekipe iz Maribora, Slovenj Gradca, Ljubljane in Celja. Tekmovalci so se pomerili v kegljanju, streljanju in šahu. V kegljanju je nastopilo šest tekmovalcev (po 100 lučjev), v streljanju in v šahu pa po trije. Celjani so se dobro pripravili in že drugič zaporedno osvojili dragoceni pokal, ki pomeni pohod 14. divizije na Štajersko. Izdelal ga je samorastnik Novak iz Ljubljane.

Kegljanje: Maribor 2453, Celje 2409, Ljubljana 2393 in Slovenj Gradec 2364 podrtih kegljev. Med posamezniki je bil najboljši Franc Znidaršič iz Maribora (497).

Strelci: od 600 možnih krogov jih je ljubljanska ekipa dosegla 497, Celje 480 in Slovenj Gradec 474; med posamezniki so bili najboljši Stane Vršaj iz Ljubljane (177), Branko Dobnik (169) in Franc Bricman (167), oba iz Slovenj Gradca.

V šahu so se izkazali kot zares dobri mojstri mladi Celjani. Sledijo jim ekipe iz Slovenj Gradca, Maribora in Ljubljane.

Domači gostitelj se je vnovič izkazal z dobro organizacijo.

VINKO BOVCON

PREVALJE

LETNA KONFERENCA BORCEV

Dne 8. februarja so se borci iz Prevalj in okolice zbrali na svoji letni konferenci. Kljub slabemu vremenu je bila dvorana nabito polna.

Na začetku so borci najostreje obsodili zahrbtni uboj Edvina Zdvoca, čigar oče je bil domačin iz bližnjega Holmeca. Ob koncu vojne so ustaši ubili dva člana te družine.

Borci so na konferenci ugotovili, da so priznavalnine v ravenski občini znatno nižje kot so npr. v Ljubljani. Nekaj je treba ukreniti tudi za pogostejše zdravniške preglede, ker v dispanzerjih ne utegnejo pregledati vseh borcev. Vprašanje stanovanj je v glavnem rešeno. Hujši problem so ostali borci kmetje, ki so kljub potrebi po stalni zdravniški negi zelo oddaljeni od ambulante. Nekaj je še borcev, ki nimajo urejene dokumentacije za priznanje staža; do 31. decembra letos bodo morali to storiti po sklepu konference. Obravnavali so tudi gospodarska in politična vprašanja, samozaščitno in narodno obrambo. Opozorili so na potrebo po čim večji budnosti zaradi bližnje meje. Nato so sprejeli plan dela za letošnje leto.

Na konferenci je bil navzoč tudi zastopnik Zveze koroških partizanov tovariš Anzi Apovnik iz Pliberka.

IGNAC ZDOVC

VELENJE

ZDRAVSTVENA SLUŽBA ZA BORCE

ZZB NOV Velenje in Savinjsko-šaleški zdravstveni dom v Velenju sta ugodila želji članov ZB NOV, in organizirala ambulantno zdravstveno službo za borce, aktiviste in internirance.

Delovna skupnost Savinjsko-šaleškega zdravstvenega doma je organizirala v Velenju in šoštanju prednostni ambulantni za borce NOV, v katerih bosta dva zdravnika ordinirala v določenih urah vsak delovni dan (razen sobote) izključno samo za borce in aktiviste:

A) V velenjski ambulanti II. en teden od 8. do 9. ure dopoldan, en teden od 15. do 16. ure popoldne.

Ordinacija v Velenju bo izmenična, zdravnik pa je dr. Črepinšek Anton, ki dela en teden dopoldne, drugi teden popoldne.

B) V šoštanjski ambulanti bo ordiniral zdravnik samo popoldne od 16. do 18. ure vsak dan razen sobote.

Obema ambulantama je ZB NOV Velenje že dala sezname članov ZB.

M. V.

IMELI SMO LJUDI

Jože Dim

Na trebanjskem pokopališču so se 2. januarja za vedno poslovili od Jožeta Dima. Rodil se je v Hudejah pred 78 leti. Leta 1916 je bil na bojišču, kjer je prišel v rusko ujetništvo. Vrnil se je leta 1919 in odslužil še jugoslovansko vojsko. V začetku leta 1942 se je aktivno vključil v NOB in do konca vojne je opravljal tudi posle obveščevalca.

Barbara Možina

V Skofji Loki so 23. januarja pokopali Barbaro Možina. Rodila se je pred 83 leti v Robidnici pod Blegošem. Z vso družino je sodelovala v NOB. Skupaj s hčerka je posvetila največjo skrb ranjenim borcem in za njihov prevoz do Cmilovih in bolnišnice Franje. Zadnje čase je preživela pri hčerki na Trati.

Ivka Ožbolt

V Babnem polju je 5. februarja preminula Ivka Ožbolt. Dočkala je 79 let. Z vso družino je sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. Mož je umrl od lakote kot pregnanec na Rabu. Prvi sin Franc je prvoborec, ki je leta 1943 spremljal slovensko delegacijo v Jajce. Drugi sin Anton je bil borec 14. divizije. Z mlajšimi sinovi in hčerkami je neutrudno pomagala našim borcem.

Ivan Nemec

V Gornji Radgoni so se pred kratkim za vedno poslovili od nosilca spomenice 1941 Ivana Nemca-Vojka. Rodil se je leta 1907 v Dragotincih pri Gornji Radgoni. Pred vojno je bil član Društva kmečkih fantov in deklet. Leta 1942 je bil poslan kot član IO OF Slovenije organizirati odbore OF v Slovenske gorice in Prekmurje. Pokojni je deloval na območju severovzhodne Slovenije do spomladi leta 1944, ko je bil poklican na drugo dolžnost. Za svoje delo je prejel več visokih odlikovanj.

Ana Miklavič

V Idrskem je 12. februarja preminula v 80. letu starosti znana aktivistka Ana Miklavič-Poštarica. Rodila je devet otrok in jih vzgojila v napredne Slovence. Leta 1940 ji je umrl mož. Družino je preživljala kot poštarica. Leta 1943 je z vso družino začela delati za OF. Pokojna je prežela za svoje delo odlikovanje.

Pepca Jakše

Dne 26. januarja so se v Kranju za vedno poslovili od zaslužne aktivistke Pepce Jakše. Rodila se je leta 1914. Mož ji je padel kot partizan leta 1944. V svojem delu je vztrajala kljub temu do konca vojne, politično aktivna pa je ostala vse do svoje prezgodnje smrti.

Marija Vihar

V Kranju so se 3. februarja za vedno poslovili od borke Kokrškega odreda Marije Vihar. Pokopali so jo v Križah. Rodila se je leta 1922 v Gozdu nad Tržičem. Borec je bila znana pod imenom Silva ali kot Prinčeva Micka. Njihova domačija je bila pravi dom partizanov, dokler je Nemci niso požgali. Marija in pet bratov so bili partizani, mater in dve sestrji pa so odgnali v taborišča.

Benjamin Podberšič

V Bukovici pri Novi Gorici je 4. februarja preminul Benjamin Podberšič. Rodil se je leta 1922 v Vrtojbi. Pod Italijo je bil vpoklican na odslužitev vojaškega roka v mornarici. Od tam je ušel ob kapitulaciji in kmalu zatem je vstopil v NOV. Bil je borec Prve prekomorske brigade. Udeležil se je bojev I. prekomorske, I. dalmatinske in inženirske brigade, nato pa je bil premeščen v I. bosensko, XI. srbsko in I. bokeljsko brigado. Sodeloval je v obrambi Drvarja med znanim desantom, po katerem so ga Nemci zajeli, zaprli v Sarajevu, od tam pa jim je po dobrih treh tednih pobegnil nazaj v partizane. Demobiliziran je bil 9. oktobra 1945. Prejel je dve odlikovanji.

Franc Korbar

Dne 6. februarja je preminil Franc Korbar iz Kočne pri Jesenicah. Rodil se je leta 1896. V prvi svetovni vojni je bil tudi v Judenburgu, med NOB pa je sodeloval kot aktivist. Znan je bil tudi kot dolgoletni oskrbnik planinske kočje pod Špičko.

Marija Toni

Dne 12. februarja so v Šmarju-Sap pokopali 82-letno Marijo Toni, roj. Lampič. Imela je troje otrok. Eden od sinov je bil ustreljen kot talec v ljubljanski Gramozni jami, drugi pa je padel kot partizan na Pugledu. Njena hči je preživela strahote nemškega taborišča.

Peter Šorli

Na pokopališču v Podmencu so se 26. decembra za vedno poslovili od Petra Šorlija. Rodil se je na Logarščih leta 1909. V NOV je začel aktivno sodelovati leta 1943. Junija istega leta je bil aretiran in odpeljan v tržaške zapore, iz katerih se je rešil ob razpadu Italije. Leta 1944 je postal borec zaščitnega bataljona 9. korpusa, osvoboditev pa je dočkal zaradi boleznih kot član gospodarske komisije.

Ivan Bolčič

V Piavjah pri Kopru so 9. februarja pokopali borca Ivana Bolčiča. Rojen je bil leta 1919. Pod Italijo so ga mobilizirali v posebni bataljon, kjer je ostal do razpada. Po vrnitvi v domovino je odšel v partizane. Med prvo nemško ofenzivo leta 1943 je bil ranjen. Bil je odlikovan.

Janez Strah

V Apačah so se 23. februarja za vedno poslovili od 80-letnega Janeza Straha. Bil je borec za severno mejo, v drugi svetovni vojni pa so ga Nemci odgnali v Mauthausen. Bil je član ZB NOV.

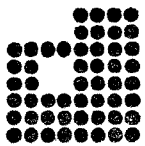
Milka Grujič

Pred nedavnim je v Ljubljani preminila Milka Grujič, rojena Knežević. Doma je bila iz Gorinja pri Bosanski Krupi. Bila je bolničarka v konspirativni partizanski bolnišnici na Grmeču in nato sanitetni referent II. krajiške brigade. Po osvoboditvi je prišla v Ljubljano, kjer si je ustvarila družino in živela do smrti. Po vojni je službovala kot glavna sestra v okrevališču Krumperk, potem pa v vojaški bolnišnici v Ljubljani, kjer je bila upokojena kot sanitetni major. Bila je nosilka spomenice 1941 in drugih odlikovanj.

Rozalija Družina

V Ljubljani so pred kratkim pokopali Rozalijo Družino. Rodno Primorsko sta morala z možem in štirimi otroki zapustiti leta 1929. Najprej so se naselili v Ljubljani, leta 1935 pa so odšli v Zagreb. Po okupaciji leta 1941 pa so izdajalci odkrili, da Družinovi delajo za Osvobodilno fronto. Pokojna Rozalija je z najmanjšima otrokoma pribežala v Ljubljano, otroci Olga, Marija in Iztok so odšli v partizane, mož pa v ilegalo. Spomladi leta 1942 je tudi Rozalija z najmlajšima odšla k partizanom na Dolenjsko. Med roško ofenzivo je po ključju prišla v roke fašistom, ki so jo nato odpeljali najprej na Rab in potem v Gonars, kjer je zbolela za tifusom. Po kapitulaciji Italije se je vrnila. Delala je na komandi mesta Črnomelj, spomladi leta 1945 pa je odšla v osvobodeno Dalmacijo, kjer je zvedela, da so ji moža ujeli v Zagrebu ustaši in ga obesili.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

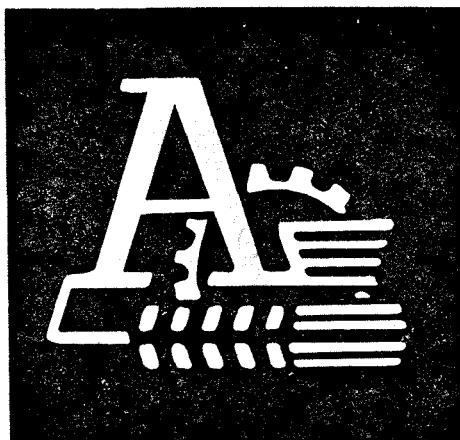
Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

agrotehnika

EXPORT-IMPORT,
LJUBLJANA, TITOVA 38
Domači trg — export-import —
zastopstva — konsignacije

NUDI
Za kmetijstvo: kmetijske stroje, gnojila, sredstva za varstvo rastlin

za gozdarstvo: gozdarske stroje in orodje

za predelovalno industrijo: celotno strojno opremo

za avtomobile: gume in laki, nadomestni deli

OSKRBUJE
Z nadomestnimi deli vse stroje, ki jih prodaja

PRODAJA
V poslovalnicah v Ljubljani, Celju, Mariboru, Ljutomeru, Murški Soboti, Buzetu, Zminju, Počreču in Beogradu.

PREDSTAVNIŠTVA:
Beograd, Zagreb, Sarajevo, Novi Sad.

ZAGOTAVLJA
tehnični servis in strokovne nasvete

paloma

žepni robci

sladkogorska

sladki vrh

PROIZVODNO IN TRGOVSKO PODJETJE

Agraria

Export — Import
BREŽICE
N. SOL. O.

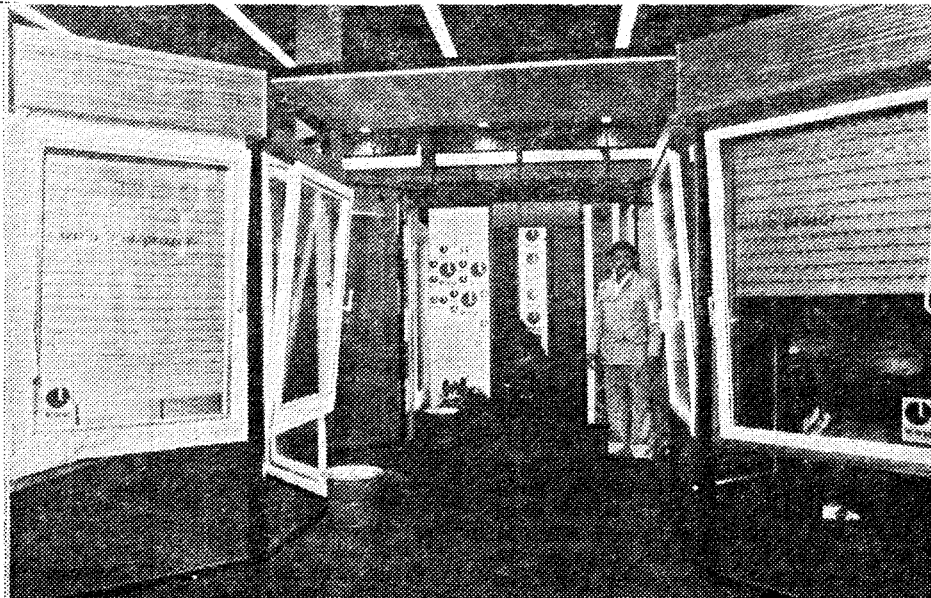
TOZD PROIZVODNJA IN TRGOVINA BREŽICE N. SOL. O.
TOZD KOOPERACIJA BREŽICE N. SOL. O.

LASTNA IN KOOPERACIJSKA KMETIJSKA PROIZVODNJA — ODKUP IN PRODAJA KMETIJSKIH PRIDELKOV IN PROIZVODOV — OSKRBA KMETIJSTVA Z REPRODUKCIJSKIM MATERIALOM — LASTNA IN KOOPERACIJSKA PROIZVODNJA CVETJA

lesna

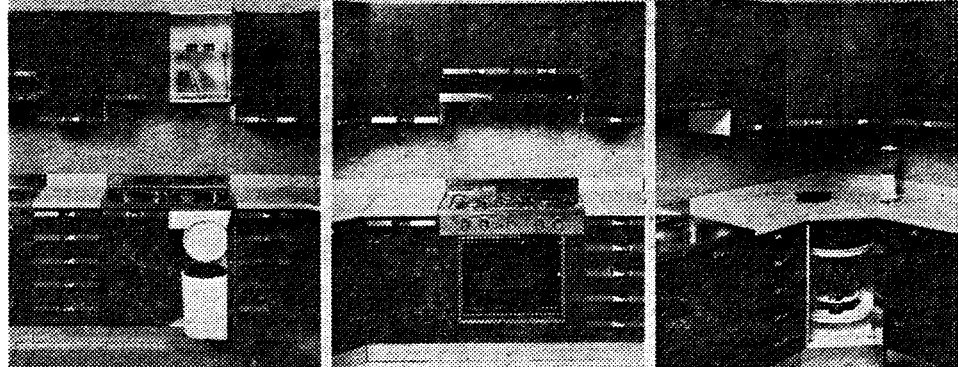
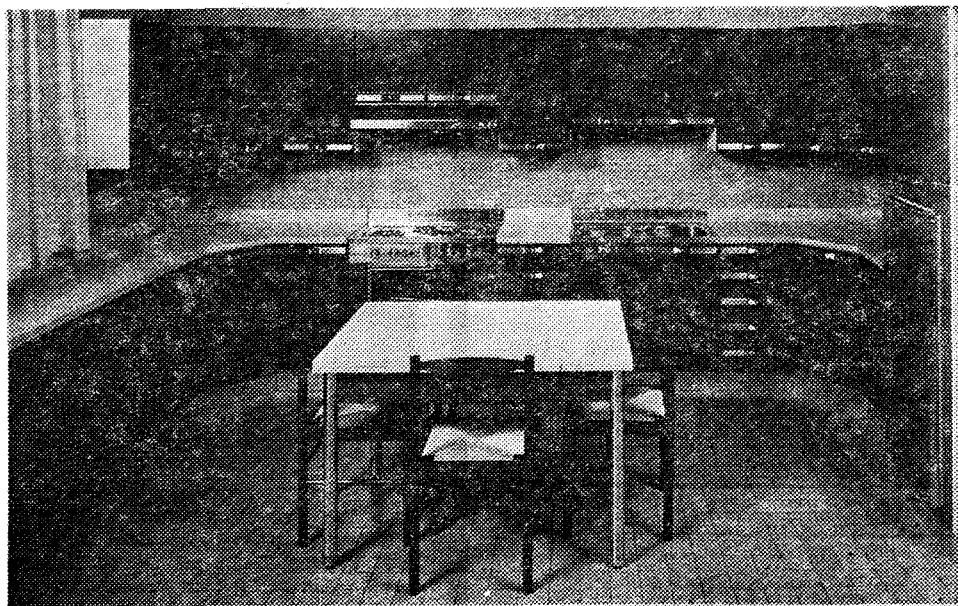
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Zagan les iglavcev, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SUMO-suhomontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd. Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Kriilo in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim krlom, ki je zastekleno s termoizolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz Zaganega lesa smreke, jelke (kriilo in podboj), ter prav tako zasteklena s izolacijsko šipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandolins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor: folijo različnih barv in lesnih desenov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Misljini, Orni, Dra-vogradu, Ravnah in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Les-nine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

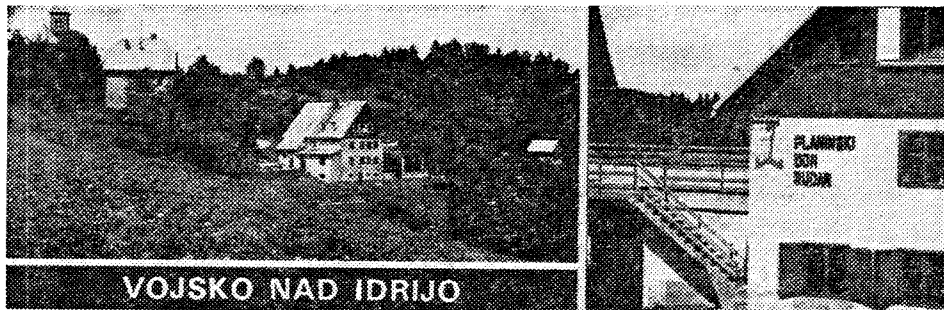
KUHINJA LUCIJA NOVA SREČA ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino — nov ambient za nov način življenja. Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.

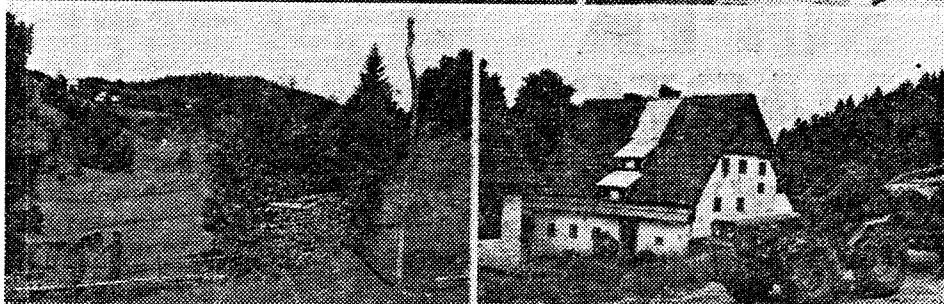

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEX: 34340

VOJSKO NAD IDRJO

Komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij in SLO pri občinski konferenci ZSMS Idrija je 7. marca organizirala tekmovanje v veleslalomu za pokal »Partizanske tiskarne Slovenija«. Kljub sneženju, partizanska vasica Vojsko je že dolgo časa brez avtobusne zveze z Idrijo, se je na Vojskem zbralo 22 tričlanskih ekip mladih iz delovnih organizacij, šol in mladinskih specializiranih organizacij.

Mladi iz idrijskega so izdali bilten »Partizanska tiskarna Slovenija«. Letošnja prireditev je posvečena 35. obletnici ustanovitve glavnega štaba slovenskih partizanskih čet ter oživiljanju revolucionarnih tradicij na območju, kjer je ob veliki podpori skromnih Vojskarjev delovala prva partizanska tiskarna v okupirani Evropi.

IGOR BONČINA

PREBERITE

BORCI CANKARJEVE IN GUBČEVE BRIGADE

Vabimo vas na tradicionalno srečanje, ki bo v petek — 26. marca — ob 19. uri v domu JLA v Ljubljani.

Srečanje bo v počastitev obletnice velike zmage obeh brigad v Jelenovem žlebu.

Posebnih vabil ne bo.

Udeležite se srečanja v čim večjem številu.

ODBOR GUBČEVE IN CANKARJEVE BRIGADE

POZIV BRIGADIRJEM-VETERANOM

»Ob 30-letnici mladinskih delovnih akcij v svobodni Jugoslaviji POZIVA zveza socialistične mladine Slovenije VSE BRIGADIRJE-VETERANE, ki so sodelovali na mladinskih delovnih akcijah do vključno 1964. leta, da se zglasijo na Občinski konferenci ZSMS v kraju bivanja ali v kraju (občini), od koder so odšli na akcijo.

Občinskim konferencam Zveze socialistične mladine Slovenije posredujte osebne podatke, o tem, na katerih akcijah in kdaj ste sodelovali, bodisi v Sloveniji bodisi v drugih republikah, podatke o akcijah v vašem kraju, razne eksponate, dokumente — skratka popoln pregled vašega angažiranja in s tem angažiranja mladine iz Slovenije na področju prostovoljnega dela.

Posebej obveščamo udeležence prve zvezne akcije »Brčko—Banovići«, da bo centralna proslava ob 30-letnici te akcije na dan mladinskih delovnih brigad — 1. 4. 1976 — v Brčkem!

Osrednje srečanje brigadirjev-veteranov iz Slovenije bo v mesecu maju.

POIZVEDBA

Med boji za osvoboditev Ljubljane v maju leta 1945 je nekje med Grosupljem in Orljami padel tudi podporočnik Franc Murkovič. V tem času je bil obveščevalni oficir Can-

karjeve brigade, pred tem pa je opravljal isto dolžnost v 15. brigadi. Iz dovolilnice za prosto gibanje, ki mu jo je izdal 25. aprila 1945 štab 15. divizije, sta razvidna podpisa pomočnika politkomisarja majorja Ivana Pielja in komandanta majorja Milana Tomina. Pokojni Franc Murkovič se je rodil 6. septembra 1923 v Mali vasi pri Ptujju. Maja 1944 je v Metliki končal oficirsko šolo, jeseni istega leta pa tečaj za obveščevalne oficirje. Svoji prosijo vsakogar, ki bi vedel za kraj in okoliščine njegove smrti, da to sporočijo uredništvu TV-15.

JAVI SE, DORICA JEREB!

Rada bi zvedela naslov tovarišice Dorice Jereb, ki je napisala članek »Pozdravljeni, Prešernovci!«, ki ste ga objavili na drugi strani »TV 15« z dne 19. 2. 1976.

S tovarišico Dorico Jereb sem bila skupaj v Prešernovi brigadi.

Prekoračila sem šestdeset let, spomin me zapuša in se težko spominjam raznih dogodkov iz bojev Prešernove brigade, pa bi se rada pogovorila s tovarišico Dorico Jereb.

Pričakujem, da se boš oglasila na moj naslov: Genovefa Babič, Čezanjevi 46, 69240 Ljutomer.

POIZVEDBA

Bilo je v času, ko se obira lipovo cvetje, konec julija, tam pri Mokrou na Izanski cesti... Sedeli smo v gostilni, ko sta prišli dve ženski in z njima moški. Pozneje so mi povedali, da je bil to dr. Kante.

Zanimalo jih je, kod vodi najbližja pot do Anželca v Podkraju.

Prosim, da se mi ženski, ki sta bili tistega dne z dr. Kantetom, javita na naslov: Viktor Mlakar, uredništvo »TV 15«, Ljubljana, Miklošičeva 28.

BORCI CANKARJEVE BRIGADE

Zaradi visokega snega in neprehodnih cest se komemoracija na Javorovici prestavi za nedoločen čas.

ODBOR CANKARJEVE BRIGADE

PРАВNA POSVETOVALNICA

KDAJ UPOKOJITEV

K. F., Ljubljana

Vprašanje: Ste borec NOV od 9. 9. 1943 in 60 % VVI od leta 1946. Zaposleni ste nepretrgano od 23. 4. 1946 dalje in boste tako letos izpolnili 30 let dejanske delovne dobe. Kot vojaškemu invalidu se vam šteje vsako leto dejanskega dela za 15 mesecev zavarovalne dobe; tako ste izračunali, da boste imeli koncem aprila skupaj s posebno dobo 40 let zavarovalne dobe. Zanima vas, ali je ta izračun pravilen in koliko prej naj vložite prijavo za upokožitev.

Odgovor: Vaš izračun je po našem mnenju v redu, tako da se boste s 1. majem lahko upokožili. Pri 30 letih delovne dobe znaša povečanje res 7 let in pol, tako da po prištetju posebne dobe znaša celotna zavarovalna doba 40 let. Prijavo vložite kakšna dva meseca pred dnevom upokožitve, da bodo strokovne službe lahko zbrale vse potrebne podatke, seveda pa bo dokončna višina pokojnine znana šele takrat, ko boste predložili potrdilo o vaših dohodkih za zadnji mesec zaposlitve, če bo ta mesec še prišel v poštev pri izračunu pokojnine.

PRIZNANJE INVALIDNOSTI

M. M., Izola

Vprašanje: Leta 1944 se vam je zaradi kontuzije poškodoval sluh. Po vojni je zdravnik ugotovil za 30 % slabši sluh, lani pa celo za 40 %. Takoj po vojni se zaradi skromnosti niste potegovali za invalidnino, ko pa ste se lani zanimali za to, so vam odgovorili, da je že prepozno. Zanima vas torej, ali še lahko zahtevate priznanje invalidnosti.

Odgovor: Zal ste roke že zamudili, kajti zahteve za priznanje invalidskih pravic zaradi kontuzije, nastale med NOV, se že precej let ne jemljejo več v postopek.

SPREMENBA Odstotka INVALIDNOSTI

P. S., Velenje

Vprašanje: Decembra leta 1951 ste si kot vojak zlomili čeljust in izgubili zobe. Glede na poškodbo so vam priznali 50 % invalidnost. Po končanem zdravljenju ste se zaposlili, ker pa ste imeli delo na terenu, ste večkrat ostali brez hrane, ker ste težko jedli. Zaradi tega ste dobili TBC, zdravljenega pa je pustilo še posledice na jetrih. Napravili ste vlogo za zvišanje odstotka invalidnosti, pa vas je komisija zavrnila, češ da TBC ni posledica okvare iz vojske. Prosite za nasvet.

Odgovor: Seveda mi ne moremo presojati, ali sta poškodba čeljusti in TBC v medsebojni zvezi. To je stvar zdravnikov in ti so dejali, da zveze ni. Zoper odločbo komisije bi se pač morali pritožiti, to je bila edina možnost.

ZAPOSLOITEV PO UPOKOJITVI

M. J., Draga

Vprašanje: Dopolnili ste 40 let delovne dobe in vložili zahtevo za upokožitev. Ker morate vzdrževati še dva otroke, ki se šolata, bi se naprej delali honorarno. Direktor TOZD bi vam to sicer dovolil, vendar ne za enak osebni dohodek, pa tudi dnevnice, oprema in drugi dodatki bi odpali. Zato vas zanima, koliko ur lahko delate na mesec, ali vam pripada enak osebni dohodek kot prej in ali vam gredo vsi posebni dodatki.

Odgovor: Če gre za kakšno občansko ali začasno delo, bi lahko z vašo organizacijo sklenili pogodbo o delu, v kateri bi se točno določilo, kakšno delo bi morali opraviti, koliko časa bi trajalo in kakšno plačilo bi dobili zanj. Bolj verjetno pa je, da bi še naprej opravljali delo, ki ste ga doslej — torej bi še naprej obdržali lastnost delavca v združenem delu. Od potrebe vaše TOZD bi bilo odvisno, ali bi delali poln ali pa krajši delovni čas. Tu ni nikakih omejitev. S tem bi obdržali tudi vse pravice, ki vam gredo iz dela: osebni dohodek, dnevnice, dodatki, seveda v sorazmerju s tistim delovnim časom, za katerega bi se dogovorili.

DODELITEV STANOVANJA

D. M., Kranj

Vprašanje: Oba z ženo sta borca NOV, vojaška invalida in upokojenca in že 3 leta zamen prosita pri ZZB Kranj za stanovanje. Sedanje stanovanje meri le 29 m² in je popolnoma neprimerno. Ker vas komisija stalno zavrača, češ da je vaš stanovanjski problem rešen, sprašujete, ali res nimate pravice do večjega stanovanja.

Odgovor: Pridružujemo se vašemu mnenju, da je vaše stanovanje res zelo majhno in da bi vas Komisija za reševanju stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV morala upoštevati, še posebej, ker sta oba z ženo borca od leta 1942. Seveda pa je stanovanje malo in morda so tudi težji primeri od vašega. Ne glede na to pa še poskušajte z novimi prošnjami. Vprašujete tudi za pravni vir: dodeljevanje in zamenjavo stanovanj ureja jo posebni odloki in pravilniki samoupravnih stanovanjskih skupnosti.

BOREC PREKOMOREC

R. J., Videž

Vprašanje: Ste borec prekomorec od 15. 5. 1944 do 15. 5. 1945. Pred tem ste bili v nemški, nato pa v kraljevi vojski v Afriki. Zanima vas, ali vam lahko čas, ki ste ga preživeli v kraljevi vojski, štejejo v posebno dobo.

Odgovor: Mnenja smo, da vam časa, ki ste ga preživeli v kraljevi vojski v Afriki, ni mogoče šteti v posebno dobo, saj v tem času niste aktivno in organizirano delovali za NOV.

BESEDE IN DEJANJA

GLEDATI SKOZI PRSTE NE SMEMO NIKOMUR

Ker nerazumevanje tega, kaj je dostojno člana ZK in kaj ni, ne more biti poglavitni razlog za kršitve komunistične morale, je torej jasno, da ugled zveze komunistov najbolj spodkopujejo tisti, ki grešijo zavestno, zaradi česar čaka organizacije ZK resna naloga, da se jih otresejo, da ravnajo z njimi tako ostro, kot zahteva tovariš Tito. Vsakršno »gledanje skozi prste« tistim, ki so se ukvarjali s koristnimi malverzacijami, iskali in našli zakonske praznine, tistim, ki so se obogatili (»v Jugoslaviji pa ni plače, s katero bi se dalo obogatiti« — Tito), bi pomenilo oportunitizem, ki kot tudi sicer vedno nače-

nja tkivo partije. Z odstranitvijo takšnih bi zveza komunistov le pridobila, saj bi se povečala njena moralno-politična moč.

KOMUNIST, februarja 1976

ŠE ENA PLAT KULTURE

Zanimiva pa je še ena plat kulture. Ne tista na odru ali v inštrumentu. Temveč naša vsakdanja, kultura dela, ki bi ji bilo treba nameniti precej več (ne besed). Koliko naših delavcev dela v nemogočih razmerah, na umazanem, zanemarjenem, delovnem mestu, koliko tovarniških dvoran spominja na potres ali odpade, koliko je tovarniških dvorišč, ki delajo sramoto delovnim organizacijam? Ne bi bilo odveč, če bi naša kultura našla mesto tudi v obratih družbene prehrane, če bi jo zasledili na delovni obleki in obutvi naših delavcev. DELO, februarja 1976

7D

Je poljanski strah votel?
Bitka za mlin v Pulju
Na morje gledano
kontinentalno
Dogajanja za visokimi zidovi

Šopek za osmi marec, kakršnega leto za letom spletajo člani partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala, od murnov, medvedkov in čebelic, od tabornikov in tabornic, že poznamo. Nikoli nas ni razočaral: še več, s seboj je vedno prinesel kopico dobre volje in zvrhan koš zadovoljstva ob spoznanju, kakšen rod poganja tam za Bežigradom v Ljubljani.

Pa smo se radi odzvali njihovem vabilu in minulo soboto dopoldne prisostvovali prireditvi, posvečeni dnevu žensk, ki se je začela s tisto pesmico o deklici in rdeči zvezdi ter sklenila s pionirsko slavnostno pesmijo, ki govori o tem, kako je v naši domovini lepo biti mlad.

In hkrati izkoristili priložnost, da pozdravimo njihov novi dom, dom veselja in dom dela.

»Tisti dan lanskega leta, ko smo slovesno odprli dom Čričkov, kakor ga imenujemo, so člani partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala težko pričakovali.« je povedala Majda Severjeva, starešina odreda. »Veseli smo bili tudi, da se je naša dolgoletna želja izpolnila prav ob petindvajseti obletnici taborniške organizacije in da smo trideseto obletnico osvoboditve praznovali z našim delovnim uspehom.«

V pogovoru smo se še enkrat ozrli nazaj v pretekle dni, ko so v težavnih pogojih, z veliko volje in veselja, kljub majhni kletni sobi, v kateri so bili na moč utesnjeni, uspešno opravljali delo.

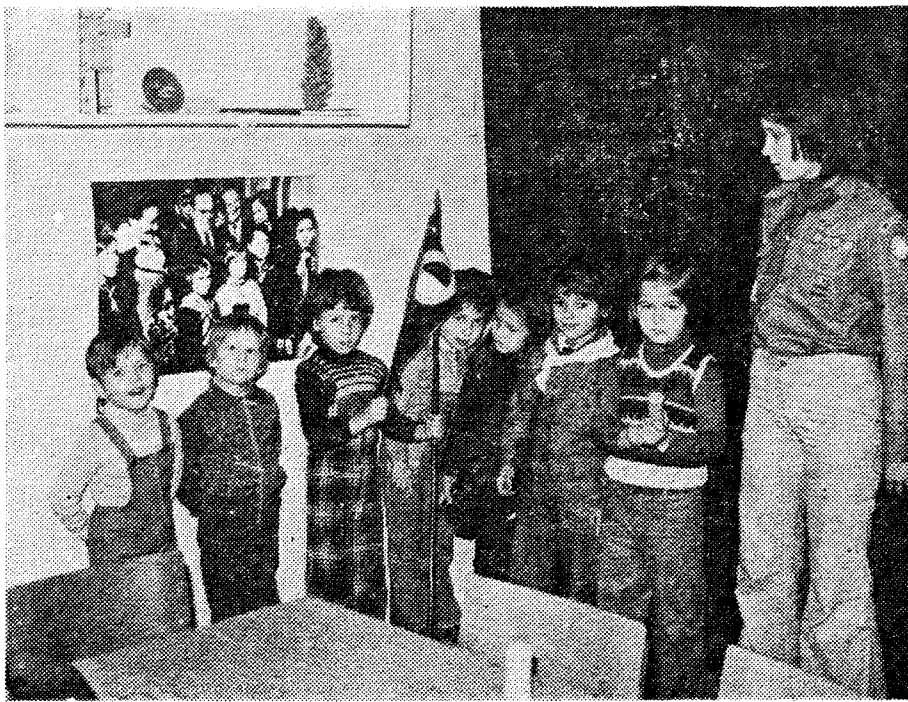
»Naš novi dom, v postavitvi katerega smo v zadnjih letih vložili veliko truda, ni bil naš končni cilj, ampak nam pomeni le boljše pogoje in spodbudo za nadaljnje delo, kar potrjujejo tudi naši delovni načrti, obogateni z nekaterimi novimi oblikami dela, ki naj bi pripomogle k še uspešnejšemu opravljanju poslanstva, kakršna je pravilno usmerjena vzgoja mladega človeka.«

Da pa njihov delovni program že od prvih korakov skozi in skozi prepleta dejavnost, ki jo imenujemo razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij, ne le z besedami, marveč tu-

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

VEČ KOT ŠOPEK ZA OSMI MAREC

Obiskali smo člane partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala

di z dejanji, skorajda ni potrebno posebej poudarjati.

»V novem domu vidimo zmago naših želja, volje in delavnosti.« je še povedala tabornica Brinovka.

Delavnost članov partizanskega ta-

borniškega odreda Bičkova skala med drugim potrjujejo njihove številne prostovoljne akcije in tudi prihodnji teden, od ponedeljka pa do petka, bo vsak dan in vsakokrat do večera okrog doma Črički kar se da živahno.

Tokrat gre za ureditev parka okrog novega doma, ki ne bo le koristen, ampak bo tudi v okras, kakršnega ne bo daleč naokrog. (Mimogrede: izrazili so željo, da se v njihovem imenu zahvalimo podjetju Petrol, ki je za ureditev parka darovalo milijon starih dinarjev!)

Kaj bi vam danes še povedali o partizanskem taborniškem odredu Bičkova skala?

Morda to, da nam je ena izmed mamic, ki se je udeležila prireditve v počastitev osmega marca in katere sniko se je šele pred kratkim vključil v vrste tega taborniškega odreda, takole dejala:

»Toliko so ga naučili, pa v tako kratkem času... hvaležna sem jim!«

Da je vsem, ki jim je v partizanskem taborniškem odredu Bičkova skala zaupana skrb nad našimi najmlajšimi — tu mislimo tako vodstveni, kot vodniški kader, ki se vsakodnevno ukvarja s svojimi skupinami — hvaležna, je še kako razumljivo! Hvaležni smo jim vsi, ki takole od strani, pa čeprav velikokrat premalo pozorno spremljamo njihovo delo, njihova prizadevanja, le da jim to le malokdaj povemo, malokdaj zapišemo.

V opravičilo: nekako brez skrbi smo zanje, kar velja pravzaprav za celotno taborniško organizacijo, saj vemo, kakšna je njihova in njena pot in vemo tudi, da nikoli več ne bo mogla biti drugačna.

To je pot, s katere bodo prihajala vedno nova in nova pokolenja mladih ljudi, pripravljenih, da se z zavestjo in pripadnostjo, ki jim je bila vcepljena že v najmlajših letih, dejavno vključijo v vrste samoupravljalcev naše socialistične domovine, nosilcev naše prihodnosti.

Zato smo bili toliko bolj veseli, ko nam je tovarišica Severjeva ob slovesu z zadovoljstvom povedala, da je v vrstah partizanskega taborniškega odreda Bičkova skala trenutno več kot dvajset predšolskih otrok (dobri del let se nam je prikupno predstavil tudi v prireditvi, posvečeni osmemu marcu!), vključenih v tri vode.

»Kot zrnja jih je,« se je nasmehnila. In to kakšnega!

MILENA STRAJNAR

Samo vojne ne!

»Vem, da so drugi veliko več prispevali za svobodo, a vendar, vojna mi je vzela moža«

Najmlajši med vojaki

V enoti Rudija Košmrlja v kasarni »Boris Kidrič« mladinci niso pozabili na sodelovanje niti z najmlajšimi, s cicibančki. Nasprotno: še kako veselo in prisrčno je to sodelovanje! Obiski najmlajših gostov se uvrščajo med najdražja srečanja.

»Jaz bom povedal pesmico o kurirju Tinčku,« se je na enem izmed zadnjih srečanj odrezal petletni Petriček in pričel s titovko na glavi pogumno recitirati. Kaj kmalu je imel lepo število posnemalcev. Led je bil prebit in potem so minute, odrejene za srečanje, kar prehitro minevale.

»Še pridemo,« so obljubili mali gostje potem, ko so se jim vojaki zahvalili za obisk.

Foto in tekst: IGOR PLOHL

Vaš odziv na pošiljko »Zarjek« je v našem odredu vzbudil precejšnjo pozornost in smo kar ponosni na vaše besede. To nam pa daje voljo in moč, da glasilo »Podlesnih vetrnic« še izboljšamo. Sicer pa, saj boste videli plodove našega dela meseca aprila. Le to vam lahko povemo, da bo nova Zarja polna izboljšav.

Naša čebelica Cvetka, ki jo že poznate, je imela pogovor z ženi-
co, ki stanuje v naši ulici. Prosimo, če ga objavite v počastitev osmega marca.

Se nekaj: »iz Bakovec« je bilo sklanjano popolnoma pravilno.

V naši ulici prebiva enainšestdesetletna ženica Elizabeta Černjavič, ki mi je pripovedovala o svojem življenju. Med vojno je izgubila moža. Vojna je bila torej tudi zanj kruta, pa sem se odločila, da z njo spregovorim nekaj besed:

KDAJ IN KJE STE SE RODILI?

»Rodila sem se 19. novembra 1915. leta v Vučji vasi na Štajerskem. Vučja vas je majhna, a vendarle jo vedno rada obiščem, ker je to moj rojstni kraj in tja bom hodila, dokler bom mogla.«

SE SPOMINJATE KAJ IZ MLADOSTI?

»Moje življenje v mladosti je bilo lepo, čeprav nismo bili bogati. Starši so bili dobri in so lepo skrbeli za vseh nas šest otrok, pa smo imeli dovolj za pod zob.

Naša roditelja sta bila delovna človeka.«

KDAJ STE SE POROČILI?

»Poročila sem se med vojno. Mož je bil zaposlen v rudniku Presika. Rodila sem tudi sina Jožefa. To so bila za vse nas huda leta.«

SE KAKŠNEGA DOGODKA POSEBNO SPOMINJATE?

»Po treh letih skupnega življenja, leta 1945, je bilo najhujše. Na naših tleh se je takrat bila fronta med Nemci in Rusi. Bili smo v zaklonišču, kakih sedemdeset. Stopil je iz zaklonišča, priletela je granata in ga ubila... Vem, da so drugi veliko več prispevali za svobodo, da so se drugače bojevali za domovino, a vendar, vojna mi je vzela moža!

Drugi dan so nas Nemci segnali na Cven v hlev, kjer smo dočakali tudi konec vojne.«

KAKO JE POTEKALO ŽIVLJENJE BREZ MOŽA?

»Bilo je težavno, saj sem morala za sina sama skrbeti. No, pa sem se le nekako pretolkla! Končno je Jože dorasel in se poročil. Nato sta se z ženo odpravila v Švico, da bi tam delala... Ko se je nekega dne peljal z motorjem, ga je zadel avtomobil. Po treh dneh je umrl.«

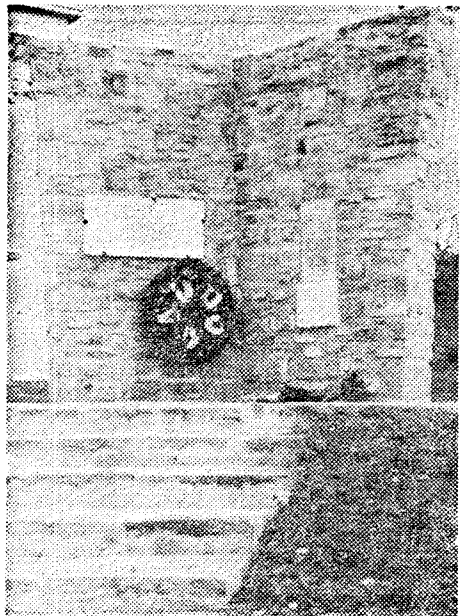
KAKO ŽIVITE DANES?

»Izgubila sem moža in sina... Živim pri snahi z dvema vnukinjama v lepem stanovanju. Ne morem se pritožiti in sem z vsem zadovoljna, le bolezen me teži, saj sem bila večkrat operirana.«

BI KAJ POVEDALI MLADIM, JIM SPOROČILI KAJ IZ SVOJIH ŽIVLJENJSKIH IZKUŠENJ?

»Storiti je treba vse, da bo tako, kot je zdaj! Da bo svoboda, da ne bo nikoli več vojne in da bo dosti dobrega kruha za vse nas doma...! Pa pridni bodite!«

CVETKA FRANKO

Spomenik žrtvam narodnoosvobodilnega boja v Skočjanu

Osnovna šola v Pradah, ki nosi ime Elvire Vatovec

TV-15 ZA MLADINO

Zgodba iz NOB

Vojna se mi zdi kot zanimiva, srhljiva pravljica, ki se ne sme ponoviti

Mama mi večkrat pripoveduje, kako je bilo med vojno. Takrat je bila še majhna, vendar se vseeno še dobro spominja dogodkov, ki pričajo o trpljenju med vojno.

Ondaj mi je o dneih, ki jih imenujemo narodnoosvobodilni boj, tole povedala:

— Bila sem še majhna. V hiši je bilo deset otrok in mama. Oče je pred nekaj dnevi prišel iz zapora in šel takoj k partizanom... Italijani so še vedno nekaj sumili in so prišli na »obisk« ž nekaj dni po očetovem odhodu.

Proti večeru je zabobnelo po vratih in mama je odhitela odpirat nepovabljenim gostom.

Italijani so planili v vežo, mi pa smo se trepetajoče zbrali okrog mame, ki je brez besed čakala, kaj bo. Na vprašanje, kje je oče, je odgovorila, da ga še sploh ni bilo domov in da je mislila, da je še zaprt. Niso ji verjeli in so začeli preiskovati vso hišo. Razočarani, ker niso ničesar našli, so planili tudi na podstrežje. Tam so prepočili le

starega mačka, ki je prestrašeno zamijavkal in že ga ni bilo nikjer več.

Ko so hrupno odhajali, je nekemu vojaku padel pogled na mamine čevlje — močne gojzarje, nato pa na svoje, ki so kazali, da bodo vsak čas nehali rabiti svojemu namenu.

»Ne!« se mu je odločno zoperstavila mama.

Vojak je materi nastavil revolver na čelo, napel petelina in ponovil vprašanje. Najmlajši bratec je začel ihteti, starejši pa je prosil, naj ustreže vojaku. Toda mama je vedela, da brez čevljev, edinih pri hiši, ne bo mogla opravljati vseh težavnih del po kmetiji. Nemo je zrla v vojaka, ki je še vedno držal roko na petelinu in ni popustila. Čez nekaj trenutkov pa je spustil roko in odhitel za tovariši.

Mama je obmolnila in se pogreznila v spomine... Že veliko sem slišala o vojni, a v tisti pravi podobi se je ne morem predstavljati. Vojna se mi zdi kot zanimiva, srhljiva pravljica, ki se ne sme ponoviti. **KARMEN ŽERJAV**

Po Koprskem sva hodila

Na tleh so bile razmetane stare, že suhe rože... Odstranila sva jih, saj so kazile pogled na lep spomenik

Med zimskimi počitnicami sem imel nekoliko več prostega časa, pa sem predlagal bratu, da se odpeljeva s kolesi v neko vas v bližini Kopra. Sam nisem vedel, kam bova odšla, s seboj pa sem vzel zvezek, svinčnik in fotografski aparat. Upal sem, da bova med potjo prišla do kakšnega spomenika žrtvam narodnoosvobodilnega boja.

Bil je lep, sončen dan, le burja je neusmiljeno pihala. Bila sva dobro oblečena, a naju je vseeno zeblo, najbolj v obraz in roke.

Ze pri Skočjanu sem naredil prvi posnetek in zapisal tudi lepe misli Rada Bordona, vklesane na tamkajšnjem spominskem obeležju:

»Postoj, kdor mimo te privede pot! Za rodno zemljo smo življenje dali. V odločilnem boju svetu dokazali, da tu živi svobodoljubljen rod.«

Čudno se nama je zdelo, da ob spomeniku ni vaze. Na tleh so bile razmetane stare, že suhe rože... Odstranila sva jih, saj so kazile pogled na lep spomenik.

Potem naju je pot vodila po starti, neasfaltirani cesti.

Pejlala sva mimo polj in srečevala

kmete, domačine. Niso naju poznali, a so nama kljub temu pomahali v pozdrav. Bila sva vesela in jasno nama je bilo, od kod je mali primorski narod jemal moč v svojem boju za neodvisnost. Taki dobrosrčni ljudje so nikoli-kokrat pomagali partizanom. Če že niso imeli hrane, so jim ponudili vsaj toplo peč in dobro besedo.

Končno sva prispela v Prade, kjer sva se ustavila pred veliko zgradbo. Na tabli je nad vhodnimi vrati pisalo z velikimi črkami: »Osnovna šola Elvire Vatovec-Prade«. Spomnil sem se, da smo se v šoli učili o tej primorski učiteljici, ki je med drugo svetovno vojno poučevala v partizanski šoli v Čežarjih. Fašisti so jo usmrtili 6. septembra 1944. leta v Dekanih. Po njej se imenujeta dve šoli: osnovna šola v Pradah in vzgojni zavod v Strunjanu.

Bratu sem predlagal, da bi se odpeljala še v Bertoke, kjer poznam nekega borca, a Božo ni pristal, saj ga je preveč zeblo. Popustiti sem moral in odpeljala sva se proti Kopru. Odločila pa sva se, da bova naslednjič obiskala še druge vasi, znane iz narodnoosvobodilnega boja: Čežarje, Bertoke, Dekane, Marežige, Šmarje.

Foto in tekst: **SLAVKO HREN**

NASLOVLJENO NA »TV-15 ZA MLADINO«

Spomin na mamo

Leta 1944/45 je bila mrzla zima in tudi snega je bilo veliko. Ni bilo lahko v gozdovih, posebno še za nas, mlade kurirje, ne. Sneg ni smel biti ovira pri tako važnem opravilu, kot je bilo prenašanje pošte in drugih stvari in na pot smo se morali odpraviti, pa naj je še tako škripalo pod nogami.

Če smo hodili v bližini rojstne vasi, smo lahko obiskali domače in takrat so bile matere tiste, ki

so vedno, kljub praznim kašcam, kaj našle za nas, partizane.

Spominjam se neke noči... V eter je zavijal, da si ga čutil do kosti.

Da bi se malo pogreli, smo zavili k moji mami.

»Bom kar jaz stražila,« se je ponudila, ko se nas je nekaj kurirjev stiskalo k na pol mrzlemu štedilniku in se zaradi varnosti menjavalo na straži.

Ko smo zapuščali hišo in smo se hoteli posloviti, je ni bilo nikjer. »Le kje tiči?« sem rekel. Pa se je prismejala iz stranišča, zbita iz deske, v katerih so bile velike luknje, skozi katere je bilo videti daleč naokrog.

»To je imenitno stražarsko mesto,« je rekla. »O morebitni nevarnosti bi vas lahko pravočasno obvestila.«

To je le droben in skromno napisan spomin na mojo mater, partizansko mater. **IVAN PEK**

Partizanka Majda

Kljub vsemu, kar je hudega doživela in pretrpela, je vedno dobre volje

Na Jesenicah je veliko borcev in aktivistov, ena izmed njih je tudi Franca Springer-Majda, ki mi je povedala tole zgodbo iz narodnoosvobodilnega boja.

Rodila se je 24. januarja 1925. leta na Blejski Dobravi pri Jesenicah. Pisala se je Stankovič. V družini je bilo osem otrok. Ob začetku vojne je dopolnila osemnajst let... Takoj se je vključila v narodnoosvobodilno gibanje. Raznašala je partizanski tisk. Ko je postalo to delo zanjo nevarno, je odšla v gozdove.

Najprej je bila v Jelovski četi, ki ji je poveljeval komandir Mičo, tu je došla tudi partizanska ime Majda.

»Katerega dogodka se najbolj spominjate?« sem jo vprašala.

— Bilo je januarja 1944. leta, ko smo šli na prehranjevalno akcijo v Zakriž. Bredli smo Idrijco, ki teče pod Cerknim, ledenomrzlo vodo, do kolen. Ko smo prišli čez Idrijco, se nismo mogli posušiti in noge so nam čisto oledenele.

Še nekaj časa je partizanila, nato pa jo je decembra 1944. leta komandant Svarun poslal v bolnišnico Franjo. Tam so ji povedali, da bo imela zaradi ozeblin verjetno posledice. To je bil zanjo hud udarec. Ko je malo okrevala, je odšla k Malnarju v Novake.

»Pri njem je bila še tri mesece, nato pa se je le vrnila v Prešernovo brigado.«

Franca Springer-Majda je svobodo dočakala blizu Gorice.

»Iz vojske so me odpustili 25. maja 1945. leta.«

Kmalu zatem se je tovarišica Majda poročila, pri Krivcu v Davči. Tudi mož

je bil partizan. Zal je kmalu po vojni zaradi živčne izčrpanosti umrl.

Kljub vsemu, kar je hudega doživela in pretrpela, je vedno dobre volje, vedno prijazna.

»Kako bi ne bila vesela! Živim v svobodni domovini, za to pa je bilo, razumljivo, potrebno dosti žrtvovati!«

Ko sem se vračala proti domu, sem razmišljala, kako se naše mladosti ne more primerjati z mladostjo tovarišice Majde in milijonov tistih, ki so morali skozi vojno viхро. **DANICA ZIMIC**

Med vojno

Bilo je mrzlo zimsko popoldne, ko je mamica obujala spomine na vojne dni.

»Takrat je bil lep sončen dan... Fašisti so planili v hišo in po vsej sili hoteli partizane. Nekaj časa so bili v kuhinji in silili v staro mamo, naj prizna, kam jih je skrila. Potem so se obrnili k nam, otrokom. Čeprav jih nismo razumeli, smo vedeli, kaj vprašujejo, saj so bili takšni obiski skoraj na dnevnem redu.

»Nič ni bilo partizanov,« je bil odgovor, ki smo ga imeli že pripravljenega.

Partizani so radi prihajali v našo hišo, saj so vedeli, da so prišli med prijatelje.

In potem so fašisti, da se povrnem nazaj, odšli!«

IGOR DUH

KRAMLJANJE

Ze dolgo tega je, kar so se člani krožka narodnoosvobodilnega boja na osnovni šoli v Crni na Koroškem domenili, da bodo obiskali svojce tistih, ki so darovali življenja za svobodo. »Obiskali jih bomo in pisali o žrtvah, ki jih nikoli ne smemo pozabiti, saj vemo, da je iz njihove krvi vznikla svoboda.«

Poslali so nam tudi sestavek »Padel je dvajset korakov od hiše,« in to že pred več kot dvema mesecema.

Vrsta sestavkov, ki se kopičijo v uredništvu in čakajo na objavo, je tolikšna, da pravkar omenjenega sestavka mladih članov krožka narodnoosvobodilnega boja iz osnovne šole v Crni na Koroškem, žal, nismo uspeli predstaviti vse do današnje številke.

Prosimo za razumevanje in prosimo za prav vse sestavke, obogatene, če je le mogoče, s fotografijami, ki ste jih napisali v tem času. Malo je dopisovalcev z vašega konca in bilo bi nam hudo žal, če bi se naše prijateljstvo sklenilo s sestavkom »Padel je dvajset korakov od hiše,« objavljenim v današnji številki našega časnika.

Na pohvale vredno misel je pri-

šel tudi Slavko Hren iz Kopra.

Z bratom jo bosta takole ob sobotah in nedeljah mahnila na pot in počasi obiskala prav vse spomenike žrtve narodnoosvobodilnega boja na Koprskem. »Spoznala bova dogajanja med vojno, pa tudi marsikateri grob ali spominsko obeležje bova ocedila, saj niso vsi tako urejeni, kot bi morali biti.«

»Upam, da bova vztrajala do konca!«

Za naslov sestavka, ki si ga poslal danes, dragi Slavko, ne skrbi. Ga bomo že našli. Čeprav nam, resnici na ljubo povedano, včasih resda zmanjkuje idej in se ponavljanju nikakor ne moremo izogniti.

Zahvalili bi se radi tudi tovarišu Ivanu Peku iz Maribora, Prvomajska 9/a. Njegovi prošnji, da bi ob osmem marcu na mladinski strani objavili kratek zapis o njegovi pokojni mami, mami partizanskega kurirja, smo radi ustregli.

Zal nam je le, da nismo zvedeli njenega imena in da ne vemo, v kateri slovenski vasi se je to zgodilo. Zal nam je tudi, da nismo prejeli njene fotografije.

To, tovariš Pek, lahko še vedno storite.

Milena

Matija Manfreda-Kloh je doma visoko v hribu nad Postajo Most na Soči. Je takšna korenina, da človek ne bi rekel, da ima za seboj že več kot osemdeset let. Tudi jezik mu teče, kot bi bil z oljem namazan. Zadnjič sva se srečala v tolminskem muzeju. Matija je prišel na obisk k hčerki v Tolmin, pa je nametlo toliko snega, da se ni mogel vrniti domov. Casa za pogovor je bilo torej dovolj.

KLOHOVA DOMAČIJA

Matija Manfreda-Kloh

»... Naša domačija je stara več sto let. Pradedje so postavili visoko nad ozko dolino Idrijce oglarsko bajto. Prav tam stoji dandanes moja domačija.

Po smrti mojega očeta Ivana Manfreda sem leta 1970 podedoval domačijo. Leta 1915, ko je Italija napovedala vojno Avstriji, so me 18 let starega mobilizirali v delavski bataljon. Najprej sem bil nekje na Štajerskem, pa v Brnu na Češkem in v Tirolah, pa spet na Madžarskem in v Romuniji, kjer smo v Vukovini dočakali razsulo avstrijske armade.

V tistem obdobju sta bili moja mati in sestra izgnani od doma. Le-ta je bil po naši vrnitvi popolnoma izropan. Ostala so samo težka vrata, ki so vodila v klet in stara orehova skrinja, na kateri je še dandanes vrezana letnica 1801. Začelo se je s stradanjem in ljudje so hodili celo v Benečijo iskat odeje in še kaj, kar je ostalo na italijanski fronti. Počasi, iz leta v leto smo si pomagali na bolje. Občutek, da smo bili Primorci predani tujcu, pa je ostal. Italijani so hoteli izbrisati pojem slovenstva. Že takrat so postale take samotne domačije, kot je naša, zatočišče zavednih fantov, ki so skrivaj gojili slovensko pesem. V Tolminu ali na Mostu niso smeli peti in so prihajali v Tolminski Lom, Ponikve, Logaršče...

Minilo je petindvajset let in začelo se je novo poglavje težkih časov. Leta 1941 so vsi upi zavednih Primorcev padli v vodo. Na srečo nas je ponovno dvignila

ideja osvobodilne fronte, ki so jo prinesli k nam prvi glasniki revolucije: Oskar Kovačič in tovariš Velušček. V marcu leta 1942 je prišel na našo domačijo Mirko Jeklin-Stojan in z njim še trije tovariši. In z Mirkom sva poslej ostala stalno povezana. Nedaleč od naše hiše si je zgradil v naravni votlini skri-vališče. V njem je imel pisalni stroj in ciklostil. Pisal je razne letake in propagandno gradivo ter pozivnice. Jeseni 1942, ko je prišla v Lom prva partizanska četa in štab alpske operativne cone, so v našo hišo vsak večer prihajali partizanski borci: Ahac Bračič, Zvone Ferjančič... Naša hiša je postala partizanska javka; v njej so se pogosto zbirali aktivisti s tolminskega in baškega območja. Prav dobro se spominjam Franca Savlija-Medveda iz Zoltolmina. Prihajali so tudi fantje s Tolminskega, ki so odšli od nas v partizansko četo v Lom.

Vse to delo sovražniku le ni ostalo skrito. Četrtega aprila 1943 so fašisti z Mosta na Soči na našem območju Idrije ob Bači, Logaršč, Postaje in Most na Soči aretirali približno štirideset aktivistov OF in med njimi tudi mene. Na srečo je Mirka Jeklin-Stojana rešilo skrivališče pod našo domačijo. Leta je ponovno oživel ilegalno delo na tem področju.

Aretili so me skupaj s hčerkama. Odpeljali so nas na Most na Soči, kjer smo se znašli skupaj z ostalimi aretiranimi tovariši. Pozneje so me odpeljali v Kanal in v tržaške zapore Coroneo. Tam

so sledila zasliševanja, mučenja do nezvesti. Ženske so privezovali na »kišto«, da so jim krvavela zapestja. Po naših telesih so švigali biči. Med nami ni bilo izdajalca. Odgnali so nas v koncentracijska taborišča, moške na neki otok blizu Gradeža (Barbana), ženske pa v taborišče Frosinone nekje pri Rimu. Colottijevih krvnikov v tržaških zaporih nihče med nami, ki smo ostali živi, ne bo nikoli pozabil.

★

Domov smo se vrnili po kapitulaciji Italije — čez Benečijo in Brda, da nas nemški nacisti niso polovili. In ko sta se iz Italije vrnili tudi obe hčerki, smo znova začeli z delom, še bolj uporno in odločno. Naša družina je še z večjim pogumom pomagala partizanom. Skoraj ni bilo noči, da ne bi ta ali oni potrkal na vrata: kurirji, obveščevalci... Tudi Nemci so večkrat prišli. Hoteli so izslediti Mirka. Nekoč so ga našli doma, pa jim je ušel skozi klet v gozd. Njegovega skrivališča niso našli; nekaj dni pred osvoboditvijo so ga »izvohali« na Idriji pri Bači. Z aktivistom Pepijem se je vračal na Postajo. Mirko se je rešil tako, da je skočil v Idrijo in ko jo je preplaval, ga je na čistini zadel strel nemškega vojaka. Bil je mrtev. Kmalu po tem tragičnem dogodku je prišel tisti maj v letu 1945, ko smo dočakali tako zaželeno svobodo. Življenje v naših hribih je spet teklo dalje ob trdem delu in zavesti, da smo

končno svobodni gospodarji na svoji zemlji in ne več hiapci.

Otroci so rasli, delali in pomagali na kmetiji, le moje zdravje je občutilo vse posledice zaporov. Res, da so štiri hčerke in sin odšli v svet za boljšim kosom kruha, a srečen sem, da živijo boljše, kot smo živeli mi. Naš dom je še vedno domačija, na kateri vsakemu odpremo vrata. Tam gori je ostal moj sin Milan, ki je poročen in ima dva otoka. Vsak dan se vozi na delo v dolino. Kljub temu skrbi, da je tudi zemlja obdelana. Tudi sam mu pri tem pomagam, čeprav imam že enainosemdeset let. Presneto ponosen sem, ko vidim, kako je Milan moderniziral našo kmetijo. Kupil je traktor, kosilnico, motorno žago in še marsikaj, kar zmanjšuje število krvavih žuljev. »Matija ostaja mlad. Tudi najbolj trpki spomini so mu dandanes v oporo. Nobenega dvoma ni, da so nanj ponosni vsi, ki ga poznajo, da bo nanj ponosnih tudi vseh štirinajst vnukov in dva pravnuka. Da bi le še dolgo živel, tovariš Kloh.«

P. L.

Tragedija 4. bataljona v Javorovici (3)

Četrty bataljon je bil znan kot borbena enota Cankarjeve brigade in so ga prištevali med najboljše. Izkušeni komandant je dobro vodil bataljon že od 22. novembra 1943. To dolgo bivanje na istem mestu je omajalo opreznost bataljonskega poveljstva, ki je le redkokdaj odhajalo nadzorovat svoje enote in je pozabilo na vsakodnevne vojaške ukrepe glede zavarovanja. Zvečer je odšla v Vrhpolje četa pod vodstvom politične komisarke bataljona Tončke Šobarjeve in namestnika političnega komisarja Janeza Franka — Groge na miting. V vas pa je prispel del štaba Cankarjeve brigade, ki je imel nalogo pregledati razmere v enoti in njene ukrepe za varnost. To sta bila namestnik komandanta Cankarjeve brigade Jovo Vukša ter načelnik štaba brigade Franc Kolar — Franček. Komandant bataljona jima je poročal, da je v bataljonu vse v redu. Ko sta ga vprašala, kako je urejeno zavarovanje, jima je pojasnil, da je na Pirčevem hribu zaseda in da je sicer vse v redu. Člana štaba brigade se nista sama prepričala, kako je organizirano zavarovanje, in sta se zadovoljila z raportom komandanta bataljona. Dežurni v bataljonu je ta dan ugotovil premik sovražnikove kolone proti Kostanjevici in v Šentjernej, vendar o tem ni poročal komandantu. Storil je

to šele zjutraj 16. marca med bojem. Edino stvarno zavarovanje je bil bataljonski obveščevalec, ki so ga poslali v dolino in se je vrnil ob 4. uri zjutraj. Poročal je, da so razmere na cesti Šentjernej — Kostanjevica normalne in da ni opaziti nobenih premikov.

»Že dolgo so naši fantje prežali na priložnost,« so pisali domobranci v svojem glasilu Za blagor očetnjave, »da bi lahko razbili zločinsko gnezdo na Javorovici, kjer se je že precej časa zadrževal četrty bataljon Cankarjeve brigade.« Priložnost se jim je ponudila 16. marca, ko so bili nemškemu in domobranskemu poveljstvu v Novem mestu končno znani vsi podatki o življenju in obnašanju Cankarjevega bataljona na Javorovici. Poveljstvo III. bojne skupine slovenskega domobranstva je sestavilo posebno bojno skupino iz 31. in 32. čete, ki se ji je priključila desetica ali vod Nemcev iz 1. bataljona 14. SS-policijskega polka. Iz teh podatkov sledi, da je bila akcija domobranska in da je tudi načrt zanjo sestavilo domobransko poveljstvo. Nemci v Novem mestu so namreč vse česse dovoljevali domobrancem samostojne akcije, s pridržkom, da so domobranskim četam priključevali svoje desetine ali vode, ki so imeli nalogo podpirati domobrancel v boju s težjim orož-

jem in zagotoviti povezavo z matično garnizijo ali pa z drugimi postojankami. Radijskih sredstev za zvezo namreč Nemci niso dajali domobranskim enotam. Nemci so odhajali na akcije z domobranci zelo radi tudi zato, ker so jim domačini domobranci omogočili nabavljati razna živila, zlasti pa pijačo.

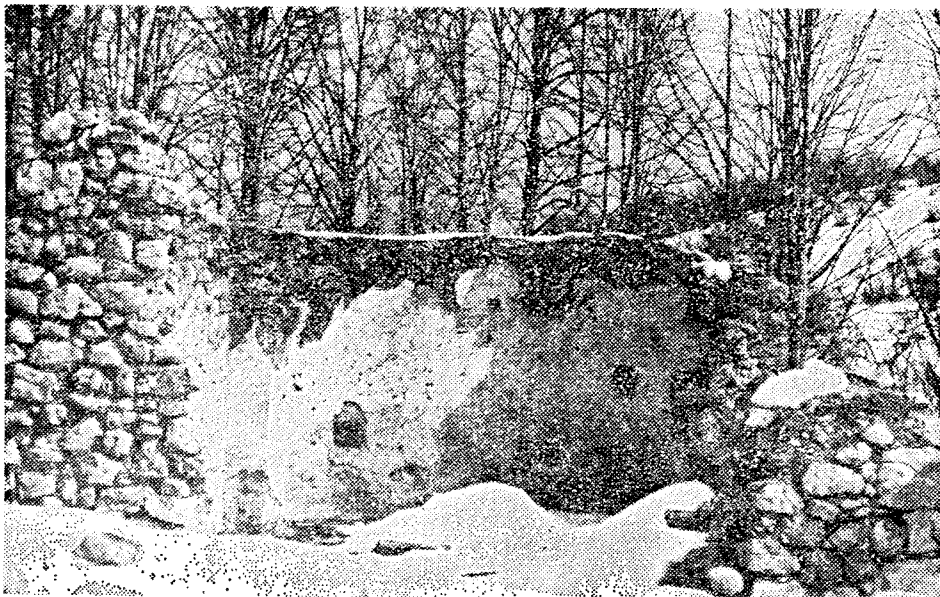
Verjetno sta tedaj domobranci četi štelili vsaka več kot 100 domobrancel, v akcijo pa jih je odšlo morda nekoliko manj kot 100. Sovražna bojna skupina je torej štela nekoliko več kot 200 mož, ki pa so bili zelo dobro oboroženi z avtomatskim orožjem. Ta skupina se je 16. marca 1944 ob 1. uri zjutraj odpeljala z nemškimi kamioni po cesti ob levem bregu Krke do Drag, kjer je bil zasilen most čez reko. Od tod se je začel bojni pohod proti Javorovici. Sovražnik se je razvil v pohodno kolono in potoval skozi Šentjernej ter Brezovico proti Gorjancem. Verjetno je četa 4. bataljona Cankarjeve brigade, ki je to noč rekvirirala hrano v vaseh ob cesti Šentjernej — Kostanjevica, zasledila patrolje te kolone: partizani so opazili sumljive sence, ki so se premikale okoli njih. Možno je, da so domobrancel zvesti civilni imeli nalogo spremljati partizanske enote v dolini in sproti obveščati domobrancel o njihovem gibanju. Partizanska četa se je po opravljeni nalogi na rekviziciji — z njo so bili tudi vsi intendantje bataljona — ustavila v Vrhpolju in se malo poveselila na mitingu, ki ga je po nalogu priredila četa 4. bataljona. Sovražna kolona je potovala zelo previdno in se izogibala vasi, kjer bi bila lahko naletela na partizane. Nad Pleterjami se je razdelila v dva dela. Ena četa se je začela vzpenjati proti Ržišču in je imela nalogo, napasti stalno partizansko zasedo pri tej vasi ter nato okleniti Javorovico z vzhodne strani. Ta naloga je bila poverjena 32. četi slovenskega domobranstva. Drugi del kolone, ki je bil sestavljen iz 31. čete slovenskega domobranstva in nemške skupine, pa je odšel po strmini navzgor in je imel nalogo obkrožiti Javorovico s severne in zahodne strani. Načrt je bil preprost. V temni noči in v globokem snegu sta se dve sovražni skupini tajno pomikali svojemu cilju nasproti.

Okoli 4. ure zjutraj 16. marca je odšla v zasedo na Ržišče četa 4. bataljona, ki je imela okoli 20 borcel in je bila oborožena s tremi puškomitraljezi in puškami. Navadno so to zasedo pošiljali iz Javorovice že ob 2. uri. Četeca je gazila globok sneg in je prispela na Ržišče, nato je komandir postavil kot lastno zavarovanje puškomitralješko trojko, da bi zavarovala smer proti do-

lini Krke. Ob 7. uri so na to zasedico naleteli oddelki 32. domobranske čete in udarili po njej. Dva partizana sta takoj padla, tretji pa se je ranjen zavlekel v grmovje in se skril. Nato so domobranci napadli četo v zasedi, jo hitro porazili in pobili osem borcel. Komandir je spoznal, da se proti veliki premoči ne more upirati, zato se je začel umikati proti Javorovici. Toda na poti so bili že domobranci, ki so mu zapirali pot za umik. Iz njegove čete se je rešilo le pet borcel, ki so se potuhili v gozdu. Domobranska četa je hitro nadaljevala pot in se postavila skrivoma na položaje, ki so bili na vzhodni strani Javorovice. Tukaj so si vojaki pripravili zaklone in čakali na začetek bitke. Dve četi 4. bataljona, ki sta bili v dolini, sta se le počasi vračali v Javorovico.

* »Za blagor očetnjave« je bilo glasilu III. bojne skupine slovenskega domobranstva v Novem mestu. Citat se nanaša na številko 93 z dne 17. marca 1944. Glasilo je izhajalo večnoma dnevno na dveh straneh polovične pole in je bilo ciklostirano. Je v arh. IZDG.

* Za razumevanje številčne moči omenjenih dveh čet navajam naslednje podatke: 31. četa, ki je pred javoroviško akcijo nosila številko 1., je januarja 1944 imela v sestavi oficirja, 11 podoficirjev in 149 vojakov. (Mikroteka VZI, film 10, posnetek 552, IZDG.) Dne 13. junija 1944 pa je imela le še 94 ljudi. (Mikroteka VZI, film 14, posnetek 126, IZDG.) Dvaintrideseta četa pa je januarja 1944 imela oficirja, 21 podoficirjev in 140 vojakov. (Mikroteka VZI, film 10, posnetek 552.) Dne 13. junija 1944 pa je četa štela le še 91 ljudi. (Mikroteka VZI, film 14, posnetek 126, IZDG.)

Kapelica na Javorovici, kjer se je branil del 4. bataljona in kamor so domačini pokopali mrtve borcel.

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcel NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERŠEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUŽIČ, POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in klišei CDP Delo, Ljubljana, Titova 35.